

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Role programu I ve mně je lídr při rozdíjení klíčových kompetencí

The role of the program The leader in me in developing competencies

Zuzana Kučerová, DiS.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: B BI-VZ (7507R045, 7507R031)

2022

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Role programu I ve mně je lídr při rozvíjení klíčových kompetencí potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Ústí nad Orlicí dne 10. 4. 2022

Děkuji paní doc. PhDr. Ireně Smetáčkové, Ph.D. za ochotu, vstřícnost a odborné vedení při tvorbě mé bakalářské práce. Dále děkuji panu Mgr. Martinu Faltovi, řediteli Základní školy Bratří Čapků v Ústí nad Orlicí, za inspiraci a spolupráci při odhalování jeho vize kultury školy. Dále děkuji všem učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům zmíněné školy za účast při vyplňování dotazníků.

ABSTRAKT

Předmětem této práce je popsat a představit program I ve mně je lídr jako jedno z možných východisek současného výchovně – vzdělávacího působení na žáky všech stupňů vzdělávacího systému ve smyslu jejich vybavení klíčovými kompetencemi.

V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy týkající se rámcového vzdělávacího programu, klíčových kompetencí ve vzdělávání a školního vzdělávacího programu. Dále jsou zde popsány principy 7 návyků efektivního jednání a uvedeno, jak je lze pomocí programu I ve mně je lídr aplikovat ve školním prostředí.

Praktická část práce se zaměřuje na metody vedoucí k osvojování klíčových kompetencí v rámci hodin Osobnostně – sociální výchovy a na možnosti a dopad zavedení programu I ve mně je Lídr do praxe na Základní škole Bratří Čapků v Ústí nad Orlicí.

Zjišťování informací probíhalo prostřednictvím rozhovorů a následných dotazníků. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že umístění Osobnostní a sociální výchovy jako samostatného předmětu, jeho náplň i výstupy, jsou v souladu s doporučeními Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání se smýšlením a záměry třídních učitelů. Dále se ukázalo, že i přes to, že dle vyjádření vyučujících principy 7 návyků pomáhají rozvíjet všechny klíčové kompetence uváděné v RVP ZV, v současné době je ve výuce využívá pouze polovina učitelů.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kompetence, návyk, osobnost, vzdělání, vliv, lídr, 7 návyků

ABSTRACT

The subject of this work is to describe and present the program The Leader in me as one of the possible starting points of the current educational effect on students of all levels of the educational system in terms of their equipment with competencies.

The theoretical part defines the basic concepts related to the framework educational program, key competencies in education and the school educational program. Furthermore, the principle of 7 habits of effective behavior is described here and it is stated how they can be applied in the school environment with the help

The practical part of the work focuses on the methods leading to the acquisition of key competencies within the classes of Personal - Social Education and on the possibilities and impact of introducing of the program The Leader in me into practice at the Primary School Bratři Čapků in Ústí nad Orlicí.

The information was collected through interviews and follow-up questionnaires. This research showed that the location of Personal and Social Education as a separate subject, its content and outputs, are in accordance with the recommendations of The Framework educational program for basic education and the thinking and intentions of class teachers. Furthermore, it turned out that despite the fact that, according to teachers, the principles of 7 habits help to develop all key competencies listed in the FEP BE, currently only half of teachers use them in teaching.

KEYWORDS

Competence, habit, personality, education, influence, leader, 7 habits

Obsah

Úvod	7
1 Vzdělávání a výchova na základní škole	9
1.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	9
1.1.1 Kompetence	10
1.1.2 Průřezová témata	12
1.2 Školní vzdělávací program	17
1.2.1 Charakteristika ŠVP ZŠ Bratří Čapků Ústí nad Orlicí	17
2 Program I ve mně je lídr	21
2.1 7 návyků skutečně efektivních lidí	21
2.1.1 Soukromé vítězství	24
2.1.2 Veřejné vítězství	29
2.1.3 Obnova sil	32
2.2 7 návyků úspěšných teenagerů	33
2.3 I ve mně je lídr	35
3 Výzkumné šetření na ZŠ Bratří Čapků Ústí nad Orlicí	37
3.1 Cíle	37
3.2 Výzkumné otázky	37
3.3 Metodika výzkumného šetření	37
3.4 Výzkumný soubor	39
4 Interpretace výsledků výzkumu	40
4.1 Osobnostně-sociální výchova	41
4.2 Činnosti a metody při OSV	46
4.3 Zavádění leadershipu do školního kolektivu	55
4.4 Lídr a klíčové kompetence	63

4.5	Shrnutí.....	68
	Závěr.....	72
	A ve mně taky?.....	72
	Seznam použitých informačních zdrojů	73
	Seznam tabulek.....	76
	Seznam grafů	76
	Seznam příloh.....	77

Úvod

I přes aktuálně objektivně posuzované ideální podmínky pro spokojený život stále více lidí podléhá nárokům a stresům, které si sami vytváří - zvýšená agresivita, nebo naopak pasivita, zneužívání drog, alkoholu, nebo antidepresiv - a celé řadě nemocí, jejichž příčinu nelze jednoznačně určit. (Hoskovcová – Suchochlebová, 2009).

Vyrovnaný, klidný a uspokojující život je velké téma napříč celou lidskou společností. V procesu formování osobnosti člověka současná společnost poněkud snižuje roli rodiny, naopak zvyšuje nároky a převádí úlohu vychovatele a průvodce životem na různé stupně vzdělávacího systému. Do snah o reformu školství pomocí rámcového vzdělávacího programu se tak dostal nový termín, který ve vztahu ke školství využívá Evropská unie a OECD (mezivládní Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), tedy **competence**, převedeno do českého slovníku jako **klíčové kompetence**. Jedná se vlastně o soubor oprávnění, pravomocí, povinností, schopností, dovedností a vědomostí nezbytných pro spokojený život, uplatnění ve společnosti a osobní rozvoj. Vybavení dětí - žáků - těmito kompetencemi by mělo být smyslem a cílem vzdělávání. [3]

Je vůbec možné v rámci povinné školní docházky zformovat osobnosti, které se snadno vyrovnávají s nároky všedního dne, dokáží překonat krize, jsou spokojenější, zdravější? Jak se vyvíjejí vlastnosti, schopnosti a získávají dovednosti, které nás vybavují psychickou odolností? Existují zákonitosti, které jsou při zvládání zátěžových situací klíčové a usnadňují tedy každodenní události a zkušenosti?

V září 2016 jsem nastoupila na Základní školu Bratří Čapků v Ústí nad Orlicí na pozici asistenta pedagoga. Ředitel školy tehdy vstupoval do 3. roku svého prvního funkčního období na této pozici. Svě působiště dobře znal, protože zde už 16 let zastával post řadového učitele. Přání, aby se škola transformovala na místo s funkčním kolektivem, který půjde svým chováním a jednáním příkladem žákům, se stalo otcem myšlenky, nenechat vznik atmosféry na pracovišti pouhé shodě náhod a okolností. Za dobu svého profesního i osobnostního rozvoje se setkal s množstvím návodů, jak žít život lépe - radostněji, s nesčetně metodikami, jak učit žáky, jak je vychovávat, a se spoustou manuálů, jak být dobrý šéf, jak působit na podřízené.

V knize S. R. Coveyho 7 návyků skutečně efektivních lidí a z ní vycházející koncepce pro školy I ve mně je lídr se, podle něj, všechny tyto návody, metodiky a manuály propojily. Ucelený program, jak pracovat každý sám na sobě, zároveň cíleně budovat kolektiv učitelů a tím vytvářet pozitivní a otevřenou atmosféru ve škole, si tedy našel svou cestičku i do *jeho* školy. Je ale tento, původně americký, model využitelný i pro české školství? Je snadno uchopitelný pro všechny věkové kategorie – od prvňáčků po učitele před důchodem?

Jedním z cílů této práce je popsat a představit program I ve mně je lídr jako jedno z možných východisek současného výchovně – vzdělávacího působení na žáky všech stupňů vzdělávacího systému ve smyslu jejich vybavení klíčovými kompetencemi. Dalším, výzkumným, cílem je prozkoumat a ukázat, jak a s jakým dopadem je tento program uváděn do praxe na Základní škole Bratří Čapků v Ústí nad Orlicí.

1 Vzdělávání a výchova na základní škole

Úvodní kapitola teoretické části bakalářské práce se zabývá současným trendem ve vzdělávání na základních školách (dále jen ZŠ), vysvětluje některé termíny vyskytující se v systému vzdělávání a uvádí je do souvislostí.

1.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

„Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Je jedinou etapou vzdělávání, kterou povinně absolvuje celá populace žáků. V průběhu základního vzdělávání žáci postupně získávají takové kvality osobnosti, které jim umožní pokračovat ve studiu, zdokonalovat se ve zvolené profesi a během celého života se dále vzdělávat a podle svých možností se aktivně podílet na životě společnosti. Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání.“ (RVP ZV 2021, s. 9 [5]).

V roce 2005 byl do vzdělávací soustavy, v souladu s principy kurikulární¹ politiky formulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a ukotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školském zákoně), ve znění pozdějších předpisů, zaveden nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Tyto dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. Státní úroveň představují rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP), které vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. RVP je průběžně aktualizován, doplňován a upravován v souladu se společenským vývojem. Poslední revize proběhla v lednu 2021. [5]

¹ Latinské slovo curriculum původně znamenalo běh. V pedagogickém smyslu je kurikulum pohyb, plánovaná trasa vzdělávání. Zahrnuje vzdělávací program, obsahovou náplň výuky i dosažený výsledek, tedy zkušenost, kterou si žák ve škole podle určitého kurikula osvojí. Kurikulární reforma vyjadřuje, že jsou české školy v pohybu, který by měl směřovat k modernější výuce. V tomto směru školám pomáhají rámcové a školní vzdělávací programy. [2]

Rámcové vzdělávací programy vymezují tzv. závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy. Najdeme tam přehled vzdělávacích oblastí (Člověk a společnost, Člověk a příroda atd.), které jsou konkretizovány do vzdělávacích oborů (např. oblast Člověk a společnost do dvou oborů: „dějepisu“ a „výchovy k občanství“). Charakteristiky oborů jsou pak formulovány jako základní výstupní kvality žáků v podobě dovedností a vědomostí, a velmi rámcově vymezení učiva. Vedle vzdělávacích oblastí obsahují RVP ještě tzv. průřezová témata. (Valenta 2006).

1.1.1 Kompetence

„Mít kompetenci znamená, že člověk (žák) je vybaven celým složitým souborem vědomostí, dovedností a postojů, ve kterém je vše propojeno tak výhodně, že díky tomu člověk může úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává ve studiu, v práci, v osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená, že se dokážeme v určité přirozené situaci přiměřeně orientovat, provádět vhodné činnosti, zaujmout přínosný postoj.“ [3]

Klíčové kompetence

Svět, do kterého dospívají dnešní žáci, vyžaduje od každého schopnost řešit neočekávané situace, připravenost pracovat v oborech, které jsou teprve objevovány, stýkat se s lidmi, na které vůbec není zvyklý, a používat zařízení, která jsou stále vyvíjena. Práce učitele tedy také nespočívá jen v předávání nezbytných znalostí, ale spíše v účinném vedení žáka ke klíčovým kompetencím a k očekávaným výstupům oborů. Jedná se o takové osobní i studijní dovednosti, vědomosti i postoje či hodnoty, které je možné v dítěti promyšleně rozvíjet při práci ve všech vyučovacích předmětech a také ve školním životě mimo vyučovací hodiny – na školním výletě, v jídelně, o přestávkách atd. Právě o takovou „lidskou vybavenost žáka“ jde v klíčovách kompetencích. [3]

Klíčové kompetence byly stanoveny jako jeden z cílů reformy školství zavedením Rámcového vzdělávacího programu (RVP) s účinností od 1. září 2005. Dle tohoto opatření má základní vzdělávání žákům poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání a zároveň pomoci utvářet a postupně rozvíjet právě klíčové kompetence. [3]

Nový přístup umožňuje žákům osvojit si strategie učení a motivuje je pro celoživotní učení (**kompetence k učení**), podněcuje je k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů (**kompetence k řešení problémů**). Pedagog žáky povede k všestranné, účinné a otevřené komunikaci, bude u nich rozvíjet schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých (**kompetence komunikativní**). Připraví žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti. Učitel u žáků posílí potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě. Pomůže žákům naučit se aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný (**kompetence sociální a personální**). Vyučující povede žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit se žít společně s ostatními lidmi (**kompetence občanské**). Pomůže žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci (**kompetence pracovní**). [3]

1.1.2 Průřezová témata

„Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.“ (RVP ZV 2021, s. 133 [5]).

Průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Každá škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVP ZV, nemusejí však být zastoupena v každém ročníku. Povinností školy je nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje individuální ŠVP. Průřezová témata je možné využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu, podmínkou jejich účinnosti je propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů. Dále mohou mít podobu samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů, kde se předpokládá přímá provázanost s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu. [5]

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova. [5]

Metodické i konkrétní programové typy pro podporu celkového rozvoje osobnosti dítěte nejčastěji vycházejí zejména z teoretických prací týmu Doc. PhDr. Josefa Valenty, CSc., dále pak práce na novém výchovném programu Junáka, svazu skautů a skautek ČR, v jehož rámci dosud vzniká řada metodických publikací. [15]

Osobnost

Podle Hanuše a Chytilové (2009) je osobností v pravém slova smyslu každý člověk. Lidé se však od sebe liší osobnostní zralostí. Osobností se člověk stává v průběhu svého vývoje díky procesům začleňování se do společnosti (socializací) a vytvářením vlastní osobní totožnosti (individuace). Klíčový význam pro formování a rozvoj osobnosti mají vztahy k ostatním lidem. Zejména přijímání druhými vytváří předpoklad osobnostního

rozvoje a mentálního zdraví. Akceptace okolí vede k pocitu bezpečí, vědomí vlastní hodnoty a sebedůvěře. Osobnost, jako hlavní ukazatel člověka, je stálá, přístupná změně, přizpůsobivá, schopná se otevřít novým podnětům. Je charakterizována vnitřní organizovaností, individuální uspořádaností, souhrnně tvořící systém. Rozvoj osobnosti je dán genetickými předpoklady variability osobnostních rysů a vlivem prostředí. Výsledek je tak interakcí mezi faktory prostředí a genetickými faktory.

„Stát se osobností znamená zaujímat určitý životní, především mravní postoj, v dostatečné míře si uvědomit odpovědnost za tento postoj, potvrzovat jej svými činy, skutky, celým svým životem. V tomto smyslu je člověk tím více osobností, čím více je autorem svých činů. V osobnosti se tak sjednocuje sociální kvalita člověka s tím, co jedinec ze sebe udělal. To, co děláme, z nás dělá to, co jsme.“ (Hanuš, Chytilová 2009, s. 54-55).

Zdravé hodnoty a postoje pomáhají utvářet psychicky odolné osobnosti. Psychická odolnost se nedá jednoduše popsat. V odborné literatuře se setkáváme s mnoha pojmy, jako nezdolnost, těžiště řízení (locus of control), emoční stabilita, citový život (afektivita), odolávání stresu (resilience), vnitřní soudržnost a další. Psychická odolnost je úzce provázaná i s fyzickou odolností a nelze odhlédnout ani od vlivů prostředí. (Hoskovcová – Suchochlebová, 2009).

Osobnostní a sociální výchova

„Historie osobnostní a sociální výchovy (OSV) u nás je nedlouhá. Pojem se začal v našem pedagogickém slovníku etablovat na samém začátku 90. let jako překlad názvu jednoho z principů britského národního (školního) kurikula – personal and social education.“ (Valenta 2006).

Osobnostní a sociální výchova (dále jen OSV) je tedy od září 2007 povinným obsahem vzdělávání na všech základních školách a osmiletých gymnáziích v České republice. Jedná se o tzv. průřezové téma, které má prostupovat celou školní výukou od 1. do 9. třídy napříč předměty, projekty, semináři, školními prožitkovými kurzy apod. OSV se zaměřuje na rozvoj osobnosti, sociálních dovedností a morálních postojů žáků. [9]

Osobnostní a sociální výchova zahrnuje speciální činnosti při všech dalších předmětech, umožňuje tak ukázat vztahy mezi těmito předměty a zároveň zprostředkovává

propojení školy a běžného života. Přímo tedy splňuje požadavky MŠMT na rozvíjení klíčových kompetencí. „Klíčové kompetence jsou něčím, co žák rozvíjí a využívá ve všech vyučovacích předmětech, jsou to jisté univerzální způsobilosti: umění učit se, umění dorozumívat se, spolupracovat, jednat demokraticky, řešit problémy, pracovat soustředěně,...“ [3]

„OSV je...

... když se žák danou látku s potenciálem OSV učí nějakou aktivizující, praktickou metodou, při níž musí on sám myslet, mluvit, chovat se, jednat apod.;

... když látku OSV vztáhne ke svému vlastnímu životu, když téma aplikuje do svého vlastního života, když najde ve svých vzpomínkách analogii tohoto tématu, jeho projevy atd., když se mu téma takzvaně zosobní;

... když je příležitost o zážitku z aktivity a o vztahu tématu k životu žáka promluvit - reflektovat je, zvažovat možnosti výhodné pro žákův život (ne nařizovat - OSV je tzv. provázející výchova).“ [12]

OSV je praktická disciplína zabývající se rozvojem klíčových životních dovedností či životních kompetencí., jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu. V OSV se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žakovská skupina a stávají se jím více či méně běžné situace každodenního života. (Valenta 2006).

„Podle toho, co chceme rozvíjet, se tedy uplatní všemožné druhy diskusí, her, cvičení, aktivizujících metod, zkušenostních metod, psacích technik, problémových metod, úkolově kooperativních učebních situací, modelových situací (např. mravně dilematické příběhy), psaní (příběhy, inventáře vlastností apod.) nebo čtení textů (vesměs jako východisek dalších činností), kresebných metod, komunikačně úkolových situací, metod práce s kamerou, videem, magnetofonem, koncentračních cvičení, pohybových technik (orientovaných na psychosomatiku), představových metod a vizualizací, rolových a simulačních her (vytváření fikce hrou hráčů); pantomim a živých obrazů, outdoorových technik (fyzicky náročnější, obvykle skupinové /kooperativní/ a problémově zaměřené aktivity v přírodě) atd.“ (Valenta 2006, s. 54).

OSV může mít formu samostatného předmětu, kde používáme aktivity, techniky a cvičení rozvíjející jak tvořivost v komunikaci a vztazích, tak tvořivost v týmu. Také se může konat ve formě řízené reflexe náhodně vzniklých, učitelem nepřipravených situací, tedy jako reflektující reagování na běžné situace kdykoli a kdekoli v životě školy. Další možnost je občas zvana „napříč učivem“, výuka různých předmětů za předpokladu reflexe výsledků práce z pohledu OSV. Metodou může být i samotný projev a chování učitele v běžných situacích. [14]

Výchova demokratického občana

„Průřezové téma Výchova demokratického občana má mezioborový a multikulturní charakter. V obecné rovině představuje syntézu hodnot, a to spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti, v konkrétní rovině pak především rozvoj kritického myšlení, vědomí vlastních práv a povinností a porozumění demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů a problémů.“ (RVP ZV 2021, s. 135 [5]).

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Téma má za cíl podněcovat zájem žáků o Evropu a svět a zprostředkovat jim poznání Evropy a světa jako uspořádaného prostředí. Prostřednictvím tematických okruhů si žáci zpřesňují obraz Evropy měnící se v čase, uvědomují si souvislosti řešení běžných situací a utváření života v evropském a globálním prostoru. [5]

Multikulturní výchova

Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastní kultury a porozumění kulturám odlišným. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování sociokulturní rozmanitosti. V případě menšin rozvíjí jejich kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními rysy ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet cesty pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci.

Multikulturní výchova se hluboce dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou a rodinou. Předpokladem pro správné nastavení je vytvoření bezpečného klimatu, kde se budou všichni cítit

rovnoprávně. Tím přispívá ke vzájemné toleranci, k odstraňování nepřátelství a předsudků vůči „nepoznanému“. [5]

Environmentální výchova

Environmentální výchova vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí, umožňuje sledovat a uvědomovat si dynamicky se vyvíjející vztahy mezi člověkem a prostředím. Zohledňuje aktuální ekologická, ekonomická, vědecko-technická, politická a občanská, časová i prostorová hlediska variant řešení environmentálních problémů. Vede žáky k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáků. [5]

Mediální výchova

„Média a komunikace představují velmi významný zdroj zkušeností, prožitků a poznatků pro stále větší okruh příjemců. Pro uplatnění jednotlivce ve společnosti je důležité umět zpracovat, vyhodnotit a využít podněty, které přicházejí z okolního světa, což vyžaduje stále větší schopnost zpracovat, vyhodnotit a využít podněty přicházející z médií. Média se stávají důležitým socializačním faktorem, mají výrazný vliv na chování jedince a společnosti, na utváření životního stylu a na kvalitu života vůbec.“(RVP ZV 2012, s. 144 [5]).

Mediální výchova má snahu vybavit žáka základní úrovni mediální gramotnosti, jednak osvojení si některých základních poznatků o fungování a společenské roli současných médií (o jejich historii, struktuře fungování), jednak získání dovedností podporujících poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace. Především se jedná o schopnost analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost a vyhodnotit jejich komunikační záměr, orientaci v předávaných informacích a schopnost volby odpovídajícího média jako prostředku pro naplnění nejrůznějších potřeb – od získávání informací přes vzdělávání až po naplnění volného času. [5]

1.2 Školní vzdělávací program

„ŠVP je školský dokument, který v souladu se školským zákonem zpracovává podle RVP ZV každá škola realizující základní vzdělávání. ŠVP vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy i oprávněné požadavky zákonných zástupců žáků.“ (RVP ZV 2021, s. 158 [5]).

Při vypracování ŠVP, podle kterého se uskutečňuje vzdělávací proces na konkrétní škole, se zohledňuje postavení školy v regionu i sociální prostředí, ve kterém bude vzdělávání probíhat. Za zpracování ŠVP v souladu s RVP ZV odpovídá ředitel školy, stejně jako za jeho vyhodnocování a případné úpravy. Zároveň koordinuje práci na tvorbě ŠVP nebo může pověřit funkcí koordinátora svého zástupce nebo jiného člena pedagogického sboru. [5]

Samotná příprava ŠVP, jeho následné vyhodnocování a úpravy jsou výrazem pedagogické autonomie i odpovědnosti celé školy za způsob a výsledky vzdělávání. Proto je vhodné, aby se na zpracování ŠVP, na vyhodnocování jeho jednotlivých částí a případných úpravách podíleli všichni učitelé příslušné školy, kteří jsou spoluodpovědní za realizaci jednotlivých částí ŠVP v podmínkách dané školy. Vyhodnocováním ŠVP se rozumí: vyhodnocování souladu rozsahu a obsahu výuky s učebními osnovami v ŠVP; soulad formulovaných a využívaných výchovných a vzdělávacích strategií; vyhodnocování dosahovaných výsledků každého žáka ve vztahu k učebním osnovám. ŠVP vydává ředitel školy. K návrhu ŠVP i k následnému uskutečňování vzdělávání podle tohoto programu se vyjadřuje školská rada. ŠVP je součástí povinné dokumentace školy, musí být zpřístupněn veřejnosti, aby se každý zájemce měl možnost seznámit s jeho obsahem, aby do něj mohl každý zájemce nahlížet a pořizovat si z něj opisy a výpisy, popřípadě požádat o kopii. V rámci své inspekční činnosti zjišťuje a hodnotí naplnění ŠVP a jeho soulad s právními předpisy a RVP ZV Česká školní inspekce. [5]

1.2.1 Charakteristika ŠVP ZŠ Bratří Čapků Ústí nad Orlicí

ŠVP školy vychází z Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání, tradic školy a z podmínek, kterými škola disponuje. Ve školním roce 2019/2020 všechny

ročníky vyučovaly podle školního vzdělávacího programu školy „S dětmi pro děti“ (č. j. 130/2007/Re vč. dodatků), (viz 3.5). [8]

Pod část „S dětmi“ si můžeme představit například potřebu chápat žáky jako důležité partnery při vzdělávání a výchově, učit je účelně využívat vědomosti a dovednosti pro život i další vzdělávání. Kladení důrazu na skupinové, projektové a problémové vyučování, vedení žáků k aktivnímu využívání informačně-komunikačních technologií ve všech vzdělávacích oblastech, pochopení důležitosti cizích jazyků jako podmínky ke komunikaci. Aktivní zapojování žáků do tvorby a realizace projektů a akcí školy v souladu s myšlenkou I ve mně je lídr, která prostupuje veškerým děním školy. Podporu aktivit Žákovského parlamentu, směřování žáků k vlastnímu hodnocení, využívání Minimálního preventivního programu školy k prevenci sociálněpatologických jevů a k podpoře zdravého životního stylu. Působení na vytváření postojů žáků k životnímu prostředí za pomoci Programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Zapojení žáků do programu I ve mně je lídr a tím je vést k zodpovědnosti, samostatnosti, respektu druhých, podporovat jejich sebedůvěru a spolupráci a vytvářet prostředí kultivovaných vztahů.

„Pro děti“ znamená například nabízet žákům pestrou škálu volitelných předmětů a tím jim pomoci při profesní orientaci a zároveň posilovat všechny formy práce žáků, při kterých jsou rozvíjeny jejich individuální vědomosti, schopnosti a dovednosti. [6]

Charakteristika školy

Dle Výroční zprávy 2019 – 2020 škola patří mezi úplné základní školy. V 1. – 9. ročníku jsou minimálně 2 paralelní třídy. Součástí školy tvoří i 7 oddělení školní družiny, školní jídelna, tělocvična, sportovní hřiště a plavecký bazén. Škola byla plánována na kapacitu 675 žáků, k 1. 9. 2019 ji navštěvovalo 589 žáků ve 26 třídách. Školní družinu navštěvovalo 180 žáků z 1. stupně.

Umístění školy uprostřed bytové zástavby města vytváří poměrně stabilizované podmínky optimální naplněnosti. Je i spádovou školou pro malotřídní školy v okolí města (přibližně 1/4 žáků dojíždí z okolních částí a dalších obcí).

Výhodou není pouze samotné umístění v centru sídliště, ale zároveň i skutečnost, že všechny její důležité součásti (školní jídelna, školní družina, tělocvična, venkovní

sportovní hřiště, plavecký bazén) tvoří jeden komplexní celek, který zajišťuje vše potřebné v oblasti výchovy a vzdělávání.

Pracovníci školy

Dle informací v ŠVP měla na začátku školního roku 2021 – 2022 škola 69 pedagogických pracovníků (z toho 2 na mateřské dovolené, 1 současně působil ve školní knihovně). Ve výše uvedeném počtu se jedná o 23 učitelů prvního stupně, 25 učitelů druhého stupně, 11 asistentů pedagoga (dále jen „AP“) a 7 vychovatelů (3 současně působili i jako asistenti pedagoga). Dále škola měla 1 speciálního pedagoga a 1 školního psychologa, 12 provozních zaměstnanců ZŠ (z toho 1 působil ve školní knihovně) a 9 zaměstnanců školní jídelny. Mezi výše zmíněnými pedagogickými pracovníky někteří působí i na dalších pozicích - 2 výchovné poradkyně, koordinátor ŠVP, metodik prevence sociálněpatologických jevů, metodik ICT, metodik environmentální výchovy, správce školní knihovny a 6 zdravotníků.

Škola má jednoho zástupce ředitele, který řídí učitele 2. stupně, dále vedoucí učitelku 1. stupně, která metodicky vede učitelky 1. - 5. ročníků. Školní družinu (dále jen ŠD) řídí vedoucí vychovatelka, která koordinuje činnost vychovatelek ŠD.

Přínosem pro práci školy je skutečnost, že pedagogický sbor tvoří mladí i zkušenější pedagogové (převažují učitelé do 45 let), jsou zde zastoupeny všechny věkové skupiny. Nespornou výhodou je vysoký podíl odborné kvalifikovanosti pedagogického sboru. Vedení školy navíc významně podporuje prohlubování nebo zvyšování kvalifikace v nejrůznějších formách vzdělávání. Při samotné škole působí školicí středisko SIPVZ, které je k dispozici i pedagogům z okolních škol.

Ředitel školy upřednostňuje kolektivní vedení i kolektivní spolupráci. Mezi důležité poradní orgány patří kolegium školy, Rada školy, pedagogická rada, předmětové komise, metodické sdružení 1. stupně, výchovná komise a Dětský parlament. [6]

Charakteristika žáků

Většina žáků dochází do školy z okolního sídliště, menší část (asi ¼) dojíždí ze spádových obcí a částí města. ZŠ vzdělává i děti cizích státních příslušníků. [6]

Osobnostně – sociální výchova

Vyučovací předmět Osobnostně - sociální výchova je povinným předmětem pro žáky 1. až 9. ročníku. Na 1. stupni spadá do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, na 2. stupni do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Časová dotace je 1 hodina týdně. Smyslem předmětu je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti, hledat vlastní cestu k životní spokojenosti, založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a okolnímu světu. [6]

Předmětem se důsledně prolínají průřezová témata Osobnostní a sociální výchova, Dopravní výchova a Mediální výchova. Úzce souvisí s programem *I ve mně je lídr*, ke kterému se připojila celá škola od školního roku 2016/2017 a se systémem 7 návyků skutečně efektivních lidí, který tento program rozvíjí. Tvůrcem učiva se stává sám žák nebo žakovská skupina při řešení běžných situací každodenního života. Žák je veden ke zvládnutí reakcí vlastního chování, utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni a rozvíjení základních dovedností dobré komunikace a spolupráce především prožitkovými aktivitami. V 6. ročníku navazuje na 2-3 denní adaptační kurz, který na počátku školního roku napomáhá snazšímu sžití nově se utvářejících třídních kolektivů. V rámci tohoto předmětu je rozvíjena úzká spolupráce se Střediskem výchovné péče Mímóza v Ústí nad Orlicí, PPP v Ústí nad Orlicí a se společností FranklinCovey. [6]

Výuka OSV přímo souvisí s akcemi pořádanými školou, jako Den otevřených dveří, Do školy za pohádkou, Čapíci v pohybu, Dny zdravého životního stylu, Vánoční jarmark, setkání rodičů a dětí ŠD, akce spojené s týdnem „Město v pohybu“. Učitelé dále připravují například Adaptační kurz pro žáky 6. tříd, Lyžařský kurz 7. Tříd, Cyklo-vodácký kurz 8. tříd, Ekologicko-branný kurz 9. tříd, Loučení s devátáky a tematické výstavy. [6]

2 Program I ve mně je lídr

Tato kapitola je zaměřena na seznámení s programem *I ve mně je lídr*. Kde, jak a proč vlastně vznikl a jakým způsobem může pomoci v procesu vzdělávání a výchovy žáků?

2.1 7 návyků skutečně efektivních lidí

V roce 1989 napsal Stephen Richard Covey knihu, která v roce 1994 vyšla v češtině pod názvem *Sedm návyků vůdčích osobností*. Autor ve svém díle charakterizuje sedm návyků, které lidem umožní jednat co možná nejefektivněji a jsou základem pro vytvoření cílevědomé a harmonické osobnosti. Covey vychází z vlastních zkušeností z více než 25 let práce v podnikatelské a akademické oblasti, kdy se profesně zabýval problematikou vedení lidí ve firmách a zaměřoval se na problematiku komunikace a budování firemní kultury. V aktualizovaném českém překladu vyšla kniha v roce 2011 již ve druhém vydání pod názvem *7 návyků skutečně efektivních lidí*. (Covey, 2011).

Návyky a stereotypy

Příruční slovník určuje slovo *návyk*, jako sklon nabytý opakovanou činností, který se stal součástí obvyklého způsobu života. Zdůrazňuje dva významové znaky: předně, že jde o sklon nabytý, přijatý, a za druhé, že se obvyčejně týká jednotlivce. [7]

Pro naše účely můžeme návyky definovat jako soubory znalostí, schopností a tužeb. Znalost – vědět *co* dělat a *proč*. Schopnost – *umět* to udělat, touha jako motivace – *chtít* to udělat. K vytvoření návyku je třeba všech tří složek. (Covey, 2011).

Princip vyjadřuje základní myšlenku, předpoklad, obecnou zákonitost. Může mít význam morálního pravidla, etické zásady. Zároveň může princip vysvětlovat pravidla či zákon týkající se podstaty nějakého přírodního jevu nebo fungování určitého přístroje, základní či vrozenou kvalitu, tendenci či vlohu determinující vlastní podstatu či povahu určité bytosti nebo její přirozené chování. [1]

Soubor předpokladů, konceptů, hodnot, pravidel a praktik sdílených určitou komunitou, prostřednictvím kterého daná komunita pohlíží na skutečnost a interpretuje ji, můžeme nazývat paradigmatem. [1]

Stereotypy mohou tedy být souhrnem výše uvedeného. Jedná se o opakující se vzorce chování, myšlení a jednání, které nás provází po celý život. Vše začíná už v dětství, kdy jsou nepostradatelnými pomocníky pro zdravý rozvoj dítěte. Jsou to velmi stabilní prvky ve vědomí, resp. psychický a přeneseně i sociální mechanismus, regulující vnímání a hodnocení určitých skupin jevů, ovlivňující názory, vnímání, postoje i chování. Stereotypy jsou utvářeny především rodinnou výchovou, vzorem rodičů, jsou přejímány od nejbližšího sociálního okolí, od uznávaných autorit. Obvykle realitu výrazně zjednodušují, potlačují komplexnost a složitost objektivní skutečnosti a usnadňují tak přijetí nového. To je jejich nezpochybnitelná výhoda. Na druhou stranu jsou ale tyto představy, fixované ve vědomí lidí, často přejímané z jiných zdrojů, než je vlastní zkušenost. Tyto převzaté vzorce pak hrají roli při vnímání a posuzování nových jevů. (Velký sociologický slovník, 1996).

V průběhu dětství, dospívání i dospělosti se každý člověk potká s obrovským množstvím ovlivňujících faktorů. Některé tzv. přijme za své, jiné ani nezaznamená. Vžitý, zaběhnutý stereotyp se však vzhledem ke svému iracionálnímu charakteru i přes následné vlastní zkušenosti nebo logické argumenty obtížně mění. Nevědomé využívání některých stereotypů tedy může být pro úspěšný život značně limitující, matoucí, nebo dokonce bránit člověku v dalším vývoji.

Běžné postupy a uvažování, se kterými se v naší kultuře setkáváme, lze zjednodušit do následujících vzorců: strach a nejistota, obviňování a svádění viny, nedostatek rovnováhy, beznaděj, konflikt a odlišnost, touha být chápán, osobní stagnace. Zjednodušené životní postoje: Chci to hned! Co mi to přinese?

Etika charakteru

„Etika charakteru vychází z představy, že existují základní principy efektivního života a lidé mohou být skutečně úspěšní a trvale šťastní pouze tehdy, když si je osvojí a učiní z nich trvalou, integrální součástí svého charakteru.“ (Covey 2011, s. 20).

Jak rozumět termínu efektivita ve spojitosti s životem člověka? Efektivita ve smyslu účelný, účinný, vedoucí k naplnění cíle, přinášející naplnění a spokojenost. Neefektivní životní styl bychom tedy mohli popsat jako dlouhodobě neuspokojivý, bezcílný, nepřinášející radost a pocit zadostiučinění, beznadějný, nešťastný. Jako možné řešení

vystoupení z bludného kruhu neúspěšného a nenaplněného života, nabízí společnost FranklinCovey teorii zaměřenou právě na tzv. etiku charakteru. (Covey, 2011).

Etika charakteru, to je osobní integrita, bezúhonnost, pokora, skromnost, oddanost, věrnost, umírněnost, odvaha, spravedlnost, trpělivost, píle, přímočarost a skromnost, aneb - chovej se k druhým tak, jak chceš, aby se oni chovali k tobě. V *7 návycích skutečně efektivních lidí* je obsaženo mnoho podstatných principů efektivnosti lidského jednání. Tyto návyky jsou základním východiskem efektivního jednání. Osvojením a zvnitřněním těchto principů jednání a jejich respektováním lze dosáhnout trvalého štěstí a úspěchu. (Covey, 2011).

Maslowova hierarchie potřeb

Zde je třeba zmínit humanistickou teorii, že naplnění vrozené touhy být sebeaktualizovaný, tedy být vším, čím mohu být, může být dosaženo až po splnění řady základnějších potřeb. To zahrnuje například potřebu jídla, bezpečí, lásky a sebeúcty. Právě potřeby seberealizace a práce na sobě jsou až na samém vrcholu Maslowovy hierarchie. Sebeaktualizující lidé jsou si vědomi sebe sama, zajímají se o osobní růst a mají zájem naplnit svůj potenciál. (Maslow 2014).

Při práci s jednotlivci je nutné vzít v potaz jejich aktuální životní situaci, zahrnující jak individuální nastavení, tak i rodinné nebo sociální zázemí. Dalšími předpoklady pro úspěšnou práci na sobě jsou i charakterové vlastnosti, jako vůle nebo motivace. Nikoho nelze ke zlepšování nutit, nelze někoho měnit, pokud nechce a sám se této změny vědomě neúčastní.

2.1.1 Soukromé vítězství

Naše pocity, rozpoložení, nálady a myšlenky nejsou totéž, co my sami. To, že o nich můžeme přemýšlet, nás od nich odděluje, stejně jako nás to odděluje od živočišné říše. Schopnost takto uvažovat má jenom člověk. Nazýváme ji „sebeuvědoměním“, případně hovoříme o schopnosti přemýšlet o tom, jak vlastně myslíme. Sebeuvědomění nám umožňuje podívat se na sebe z odstupu a zkoumat dokonce i to, jak „vidíme“ sami sebe. Umožňuje nám zkoumat stereotypy a paradigmaty sebe samých, což je z hlediska efektivnosti ta nejdůležitější schopnost. Můžeme tak ovlivňovat nejen svoje postoje, chování a jednání, ale také to, jak vnímáme jiné lidi.

Mít rád sám sebe je předpokladem pro to, mít rád jiné lidi. To ale nelze, pokud neznáme sami sebe, nedokážeme se kontrolovat, nedokážeme poručit sami sobě. Schopnost poznání, kontroly a kázně ve spojení s vlastní osobou představuje základní předpoklady vytváření dobrých vztahů s dalšími lidmi. (Covey, 2011).

„Skutečná sebeúcta pramení z ovládnutí vlastního já, ze skutečné nezávislosti. Na to se zaměřují návyky 1, 2 a 3 – výsledkem jejich úspěšného osvojení je nezávislost.“ (Covey 2011, s. 180).

NÁVYK 1: Buďte proaktivní.

„Jsem zodpovědný člověk. Jednám iniciativně. Volím si, co budu dělat, své postoje a nálady. Neobviňuji druhé za své chybné jednání a činy. Dělán správné věci, aniž by mě to někdo žádal, a to i tehdy, když se nikdo nedívá.“ (Covey 2012, s. 39).

Být proaktivní je první a nejdůležitější princip skutečně efektivního člověka a zároveň i prvním krokem na cestě k osobnímu vítězství. Být proaktivní znamená jednat iniciativně a nést odpovědnost za to, že se věci stanou. Chování je pak mnohem více výsledkem vlastní vědomé volby, než výsledkem životních podmínek. Podstatou jednání proaktivních lidí je schopnost podříditi podněty svým hodnotám. Proaktivní lidé se řídí hodnotami, které si vybrali, o nichž uvažovali a přijali je za své. Reaktivní lidé jsou řízeni svými pocity, okolnostmi, podmínkami, prostředím.

Iniciativa – aktivně jednat, nebo pasivně vyčkávat – podle Coveyho je pro člověka přirozené aktivně jednat, což mu umožňuje nejen zvolit si vlastní odezvu na určitou situaci, ale také tuto situaci utvářet. Být iniciativní znamená uvědomit si odpovědnost za to, že se věci stanou. Být proaktivní znamená jednat iniciativně a nést odpovědnost za to, že se věci stanou. Pasivně vyčkávat, co se přihodí, svalovat vinu za své chování na okolnosti a podmínky, soustředění na chování a jednání jiných lidí, to je život reaktivních lidí. (Covey 2011).

Prostřednictvím sebeuvědomění můžeme prozkoumat vlastní podstatu, vlastní nastavení. Nasloucháním tomu, jak se vyjadřujeme, rozklíčujeme své případné sklony jednat pro- nebo reaktivně:

Tabulka 1: Příklady reaktivního a proaktivního vyjadřování.

Reaktivní jazyk	Proaktivní jazyk
Nemohu s tím nic dělat.	Podívejme se, jaké možnosti máme.
Jsem prostě takový.	Mohu být jiný.
Dohání mě k šílenství.	Ovládám své pocity.
To nikdo nedovolí.	Mohu připravit efektivní prezentaci.
Musím to udělat.	Zvolím adekvátní odezvu.
Nemohu.	Zvolím si – rozhodnu se.
Musím.	Raději.
Kdyby.	Budu.

(Covey 2011, s. 75).

Okruh zájmu a okruh vlivu je další možností, jak si uvědomit stupeň své proaktivity – ujasnit si, čemu věnujeme svůj čas a na co zaměřujeme své síly. Všichni máme široký okruh zájmů, zajímá nás naše zdraví, děti, zaměstnání, světová banka, znečištění, uprchlíci. Okruh zájmu nám pomůže oddělit věci, k nimž nemáme žádný mentální nebo emocionální vztah. S některými věcmi z našeho okruhu zájmu nemůžeme nic dělat, nemůžeme je nijak ovlivnit. Některé naopak ano, ty pak vymezují náš okruh vlivu. To, kterému z těchto okruhů věnujeme většinu svého času a energie, vypovídá o stupni naší proaktivity. (Covey, 2011).

„Proaktivní lidé zaměřují své úsilí na věci nacházející se v jejich okruhu vlivu. Zabývají se tím, s čím mohou něco udělat. Jejich energie je pozitivně orientovaná, zvětšuje a posiluje jejich okruh vlivu. Reaktivní lidé zaměřují své úsilí na svůj okruh zájmu. Soustředí se na slabé stránky druhých lidí, na problémy ve svém okolí a na okolnosti, které nemohou nijak ovlivnit. To ve svém důsledku vede k obviňování, výčitkám, reaktivnímu jazyku a silicímu pocitu, že jsou obětí okolností a jednání druhých lidí. Výsledkem působení negativní energie, vyvolané tímto zaměřením, společně s opomíjením věcí z okruhu vlivu, s nimiž by mohli něco dělat, je zmenšování okruhu vlivu.” (Covey 2011, s. 79).

V samém středu okruhu vlivu se nachází schopnost **přijímání a dodržování závazků a slibů**. Základem rozvoje návyků efektivního jednání je právě schopnost přijmout závazek a dodržet ho, učinit slib a dodržet ho, stanovit si cíl a pracovat na jeho realizaci.

NÁVYK 2: Začínáte s myšlenkou na konec

„Když skutečně víme, co je pro nás velmi důležité, nepouštíme to ze zřetele a jednáme v souladu s tím, na čem (nám) nejvíce záleží, náš život se podstatně změní. Když se žebřík, po němž během života stoupáme, neopírá o správnou zeď, každý krok nás jenom přibližuje na nesprávné místo. Můžeme být velmi zaneprázdnění, můžeme být velmi výkonní, ale skutečně efektivní budeme pouze tehdy, když budeme začínat s myšlenkou na konec.” (Covey 2011, s. 92).

Pro pochopení a osvojení si návyku číslo 2 je nezbytné ujasnit si, kam v životě směřujeme, co je pro nás nejdůležitější, na čem nám záleží. Stanovení životních hodnot - jaký jsem (chci být) člověk, jaký jsem (chci být) manžel/ka, partner/ka, otec, matka, bratr, přítel, zaměstnanec, soused - pomůže vytvořit si tzv. **osobní poslání**. Kde se teď nacházím a kam mířím, neboli vytvořit si plán (návyk 2) a podle něj jít (návyk 3).

„Jakmile si ujasníme vlastní poslání, máme nezbytný základ pro proaktivní jednání. Máme vizi a hodnoty, které dávají našemu životu směr - umožňují nám stanovit si dlouhodobé i krátkodobé cíle. Osobní poslání je, stejně jako psaná ústava vycházející ze správných principů, zdrojem schopnosti efektivně poměřovat každé rozhodnutí z hlediska toho, jak co nejefektivněji využít svůj čas, nadání a sílu.“ (Covey 2011, s. 102).

NÁVYK 3: To nejdůležitější dávejte na první místo

Návyk 1 se opírá o jedinečné lidské schopnosti – představivost, nezávislá vůle a sebeuvědomění. Základem návyku 2 je představivost a svědomí - schopnost představit si nejrůznější možnosti a potenciál a vnímat morální a mravní kritéria, v jejichž mezích se můžeme realizovat.

Návyk 3 je právě o naplnění, realizaci a nenásilném uplatňování předchozích dvou návyků. Je to projev svobodné vůle zaměřené a soustředěné na výše zmíněné principy. Je to schopnost přijímat rozhodnutí, volit si a jednat v souladu s těmito rozhodnutími a volbami. Schopnost jednat spíše na základě vlastního rozhodnutí, než pod tlakem okolností či druhých lidí. Tento návyk se dotýká mnoha otázek spojených s problematikou životního plánování a řízení času. Důležité jsou dva faktory, **naléhavost** a **důležitost**. Naléhavé věci se dožadují naší okamžité pozornosti, důležitost se vztahuje k výsledkům a prioritám.

Tabulka 2: Rozdělení činností podle důležitosti a naléhavosti.

	naléhavé	nenaléhavé
důležité	I Krise Neodkladné problémy Projekty s pevně stanovenými termíny	II Prevence, vytváření vztahů Rozpoznání nových příležitostí Plánování, odpočinek
nedůležité	III Vyrušení, některé telefonické hovory Některé porady, zprávy, korespondence Oblíbené činnosti	IV Běžné záležitosti, zbytečné věci Pracovní zaneprázdnění Příjemné činnosti

(Covey 2011, s. 145).

Kvadrant I obsahuje naléhavé a důležité záležitosti, ty, které jsou z hlediska výsledků významné a vyžadují naši okamžitou pozornost. Mnoho lidí se těmito činnostmi nechává zcela pohltnout a vydávají tak valnou většinu svého času a energie. Nezodpovědný způsob života vedou lidé trávicí většinu času v kvadrantech III a IV.

Základem efektivního osobního řízení je kvadrant II, tedy záležitosti, které nejsou naléhavé, ale jsou důležité. Efektivně jednající lidé se nezaměřují na problémy, neživí je, snaží se jim předcházet. Zabývají se příležitostmi, pečují o ně. Problémům z kvadrantu I se snaží předcházet.

„Která věc, kterou neděláte, by významně, pozitivně změnila váš osobní a profesní život, kdybyste ji pravidelně dělali?“ (Covey 2011, s. 148). Nejspíš by patřila do kvadrantu II, je zjevně důležitá, ale není naléhavá. A protože není naléhavá, nezabýváte se jí. Činnosti z kvadrantu II, pokud je děláte, podstatně zvyšují vaši efektivitu.

Stephen Covey (2011) v kapitole věnované návyku 3 pomocí přirovnání a příběhů ze života velmi názorně ukazuje, jak lze svůj život „přesunout“ do kvadrantu II, maximálně tak rozvíjet svůj potenciál a celkově zkvalitnit své vztahy. Zdůrazňuje potřebu naučit se a nebát se „řít NE“, dále klade důraz na životní kritéria, jako soudržnost a rovnováha a podrobně vysvětluje problematiku delegování.

2.1.2 Veřejné vítězství

„Nejprve musíme dosáhnout soukromého vítězství, abychom mohli usilovat o veřejné vítězství.“ (Covey 2011, s. 180).

Základem pro vytváření vztahů s druhými lidmi je vlastní nitro, okruh vlivu, charakter, tedy dosažení osobního vítězství osvojením si návyků 1, 2 a 3. Proaktivita, řízení se správnými a hodnotami, jednání v souladu s vlastními prioritami a udržování vnitřní integrity, to je cesta k vytváření, rozvíjení a udržování bohatých, vysoce produktivních vztahů s druhými lidmi. Schopnost sebepoznání, sebekontroly a sebekázně představuje základní předpoklad vytváření dobrých vztahů. Poznat sám sebe a mít se rád, je základem pro to, mít rád i druhé. Zkratky na cestě k veřejným vítězstvím a efektivním vztahům vzájemnosti neexistují. Nemůžeme vytvářet úspěšné vztahy s jinými lidmi, pokud jsme pro to neudělali vše potřebné na úrovni sebe samých.

Rozsah důvěry a pocitu bezpečí v určitém vztahu Covey označuje jako **citové konto**. Podobně jako u bankovního konta lze na citové konto ukládat rezervy a v případě potřeby čerpat prostředky. Laskavé, čestné a zdvořilé jednání, dodržení slibu, posilují vklady na citové konto, zvyšují emocionální rezervy. Přehnané reakce, zastrašování, zklamání důvěry, manipulace, to vše naopak vklady z citového konta vyčerpávají. (Covey 2011).

„Ty nejtrvalejší vztahy, jako je například manželství, vyžadují neustálé vklady na citové konto. Od těchto vztahů mnohé očekáváme a vklady, které jsme učinili dříve, se postupně ztrácejí. Jestliže se nečekaně setkáte s bývalým spolužákem ze střední školy, se kterým jste se léta neviděli, může váš vztah pokračovat, jako byste se viděli naposledy včera, protože staré vklady na citové konto jsou v něm stále uloženy. Avšak citová konta týkající se lidí, s nimiž se pravidelně stýkáte, vyžadují neustále obnovovat vklad, který na nich je. Někdy z nich totiž čerpáte zcela automaticky, aniž si to uvědomujete – například během každodenních interakcí nebo v důsledku toho, jak vás lidé vnímají. Obzvláště to platí ve vztazích s dorůstajícími dětmi.“ (Covey 2011, s. 183).

NÁVYK 4: Myslete způsobem výhra – výhra

Pod pojmem výhra-výhra se neskrývá žádná speciální technika, jedná se o životní postoj, filozofii lidských interakcí. Zaměření se na hledání vzájemně prospěšných řešení,

kdy jsou přijaté dohody uspokojující pro všechny zúčastněné. Chápání života jako místo pro spolupráci, ne jako arénu vzájemného soupeření.

Zcela ve smyslu tohoto návyku je, při vyjednávání o řešení nějaké záležitosti, zachovat rovnováhu mezi odvahou prosadit své přesvědčení a schopností brát ohled na druhé. (Covey 2011).

„Mnoho lidí uvažuje dichotomicky, způsobem bud’ – nebo. Je-li někdo příjemný a ohleduplný, nemůže být neústupný a houževnatý. Jednat stylem výhra – výhra ale vyžaduje být jak příjemný a ohleduplný, tak neústupný a houževnatý... Rozhodnout se jednat stylem výhra – výhra znamená nejen brát ohled na druhé, ale také se nebát jednat v souladu se svým přesvědčením; umět se vcítit do druhých, ale také mít nezbytnou sebedůvěru; být vnímavým a ohleduplným, ale také se umět postavit překážkám.“ (Covey 2011, s. 211).

NÁVYK 5: Nejdříve se snažte pochopit, potom být pochopeni

„Chcete-li skutečně efektivně komunikovat, nevystačíte s tím, že si osvojíte komunikační techniky. Musíte se naučit empatickému naslouchání založenému na charakteru, které u druhých lidí vyvolává důvěru a otevřenost. Musíte si vytvořit konto v citové bance, které umožní otevřít navzájem svá srdce.“ (Covey 2011, s. 230).

Schopnost komunikovat je nejdůležitější životní dovedností. Většinu času, kdy nespíme, trávíme tím, že komunikujeme. Trvalo nám přitom spoustu let, než jsme se naučili číst, psát a mluvit. Ale co naslouchat? Kdo nás učil naslouchat tak, abychom skutečně chápali, co nám kdo sděluje, abychom viděli věci z jeho úhlu pohledu? Pokud chceme s někým efektivně jednat, musíme ho nejdříve pochopit. Empaticky naslouchat znamená naslouchat s cílem druhého pochopit a porozumět mu, soustředit se na to, co vyvěrá z hlubin jeho duše, je to klíč otevírající přístup k citovému kontu druhého člověka, je bránou k vkladům na toto konto.

Druhou částí návyku 5 je vědět, jak docílit, aby druhá strana pochopila nás. Je velké umění formulovat své myšlenky jasně, konkrétně, názorně, navíc v kontextu pochopení zájmů a obav druhé strany. V kapitole věnované tomuto tématu autor opět velmi citlivě uvádí příklady z vlastní praxe a přidává doporučení, jak skutečně pochopit druhé lidi, porozumět jim a tím si otevřít dveře k tvůrčím řešením. (Covey 2011).

Metoda III

Princip propojení návyku 4 a 5 popisuje ve své knize i Gordon, pod názvem Metoda III: Metoda řešení konfliktu, při níž nikdo neprohrává. Dle autora se jedná o přístup ke konfliktu potřeb tak, že se obě strany sporu spojí, aby společně hledaly vzájemně přijatelná řešení. Je to proces, kdy se obě strany od začátku do konce propracovávají konfliktem společně, přičemž mezi nimi dochází postupně k různým interakcím. Díky aktivnímu naslouchání obě strany zjistí, co druhý potřebuje (návyk 4) a pak není nesložité najít řešení uspokojivé pro oba. Konflikt skončí, když obě strany vyhrají, nikdo nemusí sahat po moci (návyk 5). „*Metoda uvolňuje tvořivost, dává svobodu originálním a tvůrčím řešení, mobilizuje nadání, dovednosti a informace, jimiž disponuje každý z účastníků konfliktu. Je vlastně procesem řešení problému.*“ (Gordon 2005, s. 222-229).

NÁVYK 6: Vytvářejte synergii

Synergie vyjadřuje principy tvůrčí spolupráce, jednoduše, že celek je víc než jen součet jeho částí. Znamená beze strachu otevřít svoji mysl, srdce a vyjadřování novým možnostem, novým alternativám, novým volbám, vzdát se pohodlí zaběhnutého života a vydat se na zcela nová, neprobádaná území.

Proces tvoření může vyvolávat obavy, protože přesně nevíme, co se stane a k čemu to povede. Výsledky tvůrčího snažení jsou většinou nepředvídatelné, často se zdají neurčité a nejasné. To vyžaduje mimořádnou osobní jistotu, otevřenost a ochotu riskovat a objevovat. Při synergické komunikaci nevíme s jistotou, co se stane nebo k jakému výsledku dojedeme, ale pocítujeme vzrušení, zažíváme pocit hledání a přesvědčení, že výsledek bude podstatně lepší než současné situace.

Pokud se zúčastněné strany lépe poznají a pochopí situaci, vzájemná výměna názorů a proniknutí do podstaty věci budou stimulovat ochotu dále se učit, poznávat a růst. Když někdo jednou okusí skutečnou synergii, změní se, ví, že něco podobného se může opakovat. Konečným výsledkem je pevně stmelená, tvůrčí a synergii produkující skupina vzájemně si důvěřujících lidí.

„V podmínkách vzájemnosti můžeme pěstovat a posilovat svoji odvahu jednat otevřeně, sdělovat druhým své myšlenky, pocity a zážitky způsobem, který povzbudí k otevřenému jednání i je.

Můžeme si vážit toho, co nás odlišuje od druhých lidí a je od nás. Když s námi někdo nesouhlasí, můžeme říci: „Fajn! Vidíte to jinak než já.“ Nemusíme s nimi souhlasit – stačí dát najevo, že jejich názor i je samé respektujeme. A snažit se je pochopit.

Tam, kde vidíme pouze dvě alternativy – tu svoji a tu „nesprávnou“ – se můžeme snažit nalézt třetí, synergickou alternativu. Třetí alternativa existuje téměř vždy. Pokud se řídíte filozofií výhra – výhra a skutečně se snažíte porozumět a pochopit, obvykle naleznete řešení, které je lepší pro každého.“ (Covey 2011, s. 274).

2.1.3 Obnova sil

Čas a úsilí vložené do pravidelné, důsledné, rozumné a vyvážené péče o sebe je nejlepší investicí našeho života. Zastřešení předchozích šesti návyků prostřednictvím rozvíjení čtyř dimenzí lidské podstaty (návyk 7) – fyzické, duchovní, mentální a společensko-citové, umožňuje rozvíjet sebe sama.

NÁVYK 7: Ostřete pilu

Fyzická dimenze zahrnuje efektivní péči o naše tělo – správnou výživu, dostatečnou relaxaci a odpočinek a pravidelné cvičení. Těmito mimořádně významnými činnostmi z kvadrantu II (návyk 3) získáváme vytrvalost, pružnost a sílu svalů s dlouhodobými účinky.

Duchovní dimenze představuje centrum, věrnost hodnotovému systému člověka, je to velmi soukromá, přitom významná oblast života, která čerpá z inspirativních a povzbuzujících zdrojů. Obnova duchovních sil umožňuje vytrvat, kam v životě směřujeme.

Duševní rozvoj, schopnost a ochota učit se, jsou z velké části výsledkem prostředí a školního vzdělávání. Mentální dimenze, tedy průběžné a neustálé rozvíjení našeho myšlení a rozšiřování duševního obzoru, je pro obnovu sil nezbytná. Díky efektivnímu řízení sebe sama (návyk 3) omezit například sledování televize a zařadit (návyk 1) čtení kvalitní literatury, psaní deníku, organizování a plánování (návyky 2 a 3). (Covey 2011).

„Zatímco fyzická, duchovní a mentální dimenze jsou těsně spjaty s návyky 1, 2 a 3, které se soustřeďují na principy osobní vize, vedení a řízení, společenská/citová dimenze je spojena s návyky 4, 5 a 6, které jsou zaměřeny na principy spojené s vedením lidí, empatickou komunikací a tvůrčí spoluprací. Společenská/citová dimenze jsou vzájemně propojeny, protože emocionální život se především, i když ne výlučně, rozvíjí a projevuje ve vztazích s druhými lidmi.“ (Covey 2011, s. 288).

Proces obnovy sil musí vyváženě obnovovat všechny čtyři zmíněné složky naší podstaty, zanedbáme-li některou, negativně se to odrazí na všech ostatních. Naopak provázanost složek zajistí, že všechno, co uděláme pro „*naostření pily*“ v jedné dimenzi, se pozitivně promítne v ostatních. Obnova sil je procesem, který nás posiluje a umožňuje nám pohybovat se vzhůru po vzestupné spirále růstu a změny, nepřetržitého zdokonalování. (Covey 2011).

2.2 7 návyků úspěšných teenagerů

Nejnáročnějším obdobím co do rozvoje a utváření osobnosti je v životě člověka bezesporu období puberty. *„Rostoucí a vyvíjející se mládež, jež čelí fyziologické revoluci v sobě samé a před níž stojí konkrétní úkoly dospělosti, se nyní zabývá hlavně tím, jak vypadá v očích jiných lidí ve srovnání s tím, jak se sama cítí, ...“.* (Erikson 2002, s. 237).

Sean Covey v knize *7 návyků úspěšných teenagerů* navázal na předchozí knihu svého otce a 7 návyků zde převádí do jazyka a formy chytlavé a srozumitelné pro teenagery. Kniha je zpracována ve formě pracovních listů, autor sám vybízí čtenáře k jejímu aktivnímu využívání - k podtrhávání, barevnému vyznačování zajímavých částí, vpisování poznámek a nápadů. Na konci každé kapitoly je zařazena část *Krok za krokem*, kde jsou uvedeny návrhy nebo úkoly, jak si bez odkladů jednotlivé aktivity vedoucí k sebeuvědomění a osvojení návyků hned vyzkoušet.

„Pokud chcete pochopit, proč principy vždy fungují, zkuste si představit, že se v životě budete řídit jejich protiklady – budete neupřímní, nečestní, líní, nevděční, sobečtí a nenávidní. Nedokážete si představit nic dobrého, co by z takového života mohlo vzejít. Vy ano?“ (Covey 2013, s. 26).

Hned v úvodní kapitole je tedy pro lepší pochopení uveden seznam 7 návyků neúspěšných teenagerů:

Tabulka 3: 7 návyků neúspěšných teenagerů.

Návyk 1: Reagujte – za všechny své problémy dávejte vinu rodičům, hloupým učitelům, místu, v němž vyrůstáte.

Návyk 2: Začínajte, aniž byste přemýšleli, čeho chcete dosáhnout – nikdy nic neplánujte, užijte si, nedělejte si starosti s důsledky. Vždyť kdo ví, co bude zítra.

Návyk 3: To nejdůležitější dávejte na poslední místo – nejdřív zábava, seriály, surfování. Domácí úkoly až když je nejhůř.

Návyk 4: Myslete způsobem výhra-prohra – život je plný krutého a nelítostného soupeření, takže buďte rychlejší a neumožněte jinému se prosadit na váš úkor.

Návyk 5: Nejdříve se snažte mluvit a potom předstírejte, že nasloucháte – když získáte jistotu, že vás všichni pochopili, předstírejte naslouchání, občas pokývněte hlavou a zamumlejte.

Návyk 6: Nespolepracujte – druzí lidé jsou divní, izolujte se, ty nejlepší nápady máte stejně vždycky vy.

Návyk 7: Vydejte se ze všech sil – žijte naplno, nad ničím nehlobejte, zbytečně se nepřepínejte, ruce pryč od knih, přírody a jakékoli inspirace.

(Covey 2013, s. 7).

2.3 I ve mně je lídr

Jak školy a rodiče po celém světě vedou děti k tomu, aby každé z nich bylo výjimečné.

„Dnešní mládež, naše děti, představují tu nejslibnější, nejnadějnější generaci, která kdy na světě žila. Je to generace, jež se nachází na vrcholu pomyslné pyramidy věků. Ale nejen to. Stojí rovněž na rozcestí dvou významných cest. Jedna je širší a hojně využívaná. Tato cesta vede k průměrnosti mysli a charakteru, k úpadku a rozkladu společnosti. Druhá cesta je užší, „méně proslapaná“ směřuje vzhůru, k výšinám neomezených lidských možností, k odvěkým nadějím lidstva. Může se po ní ubírat KAŽDÉ z našich dětí, pokud mu někdo ukáže, kudy se má vydat, kam má jít.

Jenže kdo to udělá, když ne my sami? Kde jinde se může naučit kráčet po této cestě, když ne doma nebo ve škole? A kdy se po ní má vydat, když ne dnes?“ (Covey 2012, s. 19).

Původní zaměření aplikace programu 7 návyků se týkala vedoucích pracovníků škol a učitelů. Vydáním nové verze původní knihy v roce 1998, tedy knihy 7 návyků úspěšných teenagerů, se rozšířilo pole působnosti pro zavádění principů mezi středoškoláky v USA. Soustava publikací a pracovních sešitů pro studenty pomáhají seznamovat s návyky více než sto tisíc žáků amerických základních a středních škol. V roce 1999 oslovila Stephenova ředitelka základní školy A. B. Combs Elementary ve městě Raleigh v Severní Karolíně Muriel Summersová právě s myšlenkou zavedení návyků mezi nejmladší děti vzdělávacího systému. (Covey 2012). Zajímavostí tedy je, že kniha *I ve mně je lídr* vznikla na popud konkrétní americké školy, jejíž představitelé se seznámili s principy 7 návyků a aktivně se zajímali o možnost jejich převedení do prostředí školy, mezi děti již od 5 let věku.

Knihy *I ve mně je lídr* popisuje praktické zavádění principů knihy *7 návyků skutečně efektivních lidí* do školního prostředí. Návody pro ředitele škol, jak podporovat vytváření kolektivu sborovny, i praktické ukázky, jak motivovat žáky v kolektivu třídy.

Program *I ve mně je lídr* je zaměřený na změnu kultury a klimatu školy, který přináší výsledky i doma. Škola, tj. pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci spolu s žáky, prochází „transformačním“ procesem, založeném na principech leadershipu – vedení sebe sama a druhých. Zavedení programu zlepšuje klima a kulturu v celé škole, u žáků zvyšuje úroveň

studijních výsledků a minimalizuje problémy v chování. Učitelé v procesu získávají a rozvíjejí metody a nástroje, díky kterým mohou klíčové principy snadno začlenit do každodenního vyučování. Děti se učí přijmout a nést zodpovědnost za své chování a výsledky, učí se samostatnosti, plánování. Chápou, jak mohou samy ovlivnit věci kolem sebe a dosahovat svých cílů. Osvojení dovedností jim pomůže zvládat menší role ve třídě/ve škole, kdy zodpovídají i za společnou práci: učí se naslouchat, respektovat druhé a spolupracovat. [6]

Tým majáku

V úspěšném zavedení procesu *I ve mně je lídr* hraje důležitou roli Tým majáku, tým koordinátorů. Jeho hlavním úkolem je být vzorem ve všech aspektech procesu, příkladem v uplatňování 7 návyků a názorným ukazatelem vytváření kultury leadershipu. Mezi členy týmu by měli být zástupci celé školy – pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci, třídní i netřídní učitelé, ti všichni pomáhají ostatním s pochopením koncepce, nabízejí podporu v podobě osvědčených postupů. Důležité je nadšení a nasazení všech členů.

Tým majáku zodpovídá za přípravu plánu zavedení procesu a ve spolupráci s kolegy, žáky a jejich rodiči za jeho aplikaci do života školy. To probíhá v každé škole jinak, jiným tempem a osobitým způsobem, osvojení nové kultury obvykle trvá asi tři roky. (FranklinCovey Education (2020): Tým majáku 1: Příprava plánu).

Příprava a sladění

Nové téma se velmi často nestane součástí existujících systémů, nezačlenění se do jednotlivých součástí a aktivit, právě z toho důvodu bývá mnoho vynikajících myšlenek brzy opuštěno. Sladění a zavedení procesu vyžaduje zvláštní uvedení zaměstnanců i žáků, stejně jako adekvátní prostředky a zdroje. Přírozená skupina, které se tato odborná příprava týká, jsou v tomto případě učitelé, protože od nich se žáci budou učit. Logika tohoto přístupu je jednoduchá, stěží lze očekávat, že žáci budou respektovat a využívat 7 návyků, pokud to nebudou dělat dospělí, s nimiž ve škole přicházejí do styku, nezbytná je tedy jednota všech zaměstnanců. (Covey 2012).

3 Výzkumné šetření na ZŠ Bratří Čapků Ústí nad Orlicí

3.1 Cíle

Výzkumným cílem bakalářské práce je zjistit, jak učitelé využívají hodiny Osobnostně-sociální výchovy a prozkoumat, nakolik náplň těchto hodin umožňuje žákům rozvíjet a osvojovat si klíčové kompetence. Nejdůležitějším cílem je podhalit možnou roli programu *I ve mně je lídr* jako jedno východisek současného výchovně – vzdělávacího působení na žáky všech stupňů vzdělávacího systému ve smyslu jejich vybavení klíčovými kompetencemi.

3.2 Výzkumné otázky

- 1) Jaká je náplň hodin Osobnostně-sociální výchovy?
- 2) Jaké metody a činnosti vedoucí k osvojování klíčových kompetencí v rámci hodin OSV jsou učiteli využívány?
- 3) Jak došlo k zavedení programu *I ve mně je lídr* do prostředí školy?
- 4) Jaká je role programu *I ve mně je lídr* při rozvíjení klíčových kompetencí?

3.3 Metodika výzkumného šetření

Pro získání podkladů k zahájení výzkumu jsem zvolila strukturovaný neformální rozhovor. Cíleným rozhovorem s ředitelem Základní školy Ústí nad Orlicí, Bratří Čapků 1332, Mgr. Martinem Faltou, jsem se seznámila s jeho důvody a motivací, která vedla k zavedení programu *I ve mně je lídr* do prostředí školy. Nevýhodou rozhovoru je časová náročnost šetření. Naopak výhodou je možnost dovysvětlení a upřesnění jak otázek, tak odpovědí, což může zlepšit a zpřesnit jejich pochopení ze strany tazatele i dotazovaného. (Skutil 2011). Otázky jsem předem připravila, celý rozhovor byl nahráván a následně zpracován.

Během rozhovoru s panem ředitelem vyvstala otázka problematiky tehdejšího zavádění ŠVP dle nového RVP ZV pro školní rok 2007-2008. Potřebné informace mi, opět

při strukturovaném neformálním rozhovoru dle předem připravených otázek, doplnila koordinátorka ŠVP Mgr. Jitka Kučerová.

Jako metodu pro výzkumné šetření jsem zvolila formu dotazníku. „*Podstatou je soubor otázek (výroků) zkonstruovaných podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě.*“ (Průcha, Walterová, Mareš 1995, s. 54). Dotazník je měrný prostředek, pomocí kterého se zkoumají jednotlivé jevy. Mezi výhody dotazníku patří rychlost získaných informací, nízké náklady a možnost získání velkého množství informací. Nevýhodou dotazníku je možná zkreslenost údajů vlivem subjektivního vnímání respondenta. V dotazníku se vyskytly uzavřené, polouzavřené i otevřené otázky. Uzavřené otázky nabízejí respondentovi na výběr z možností odpovědí. Výhodou je snadné hodnocení, nevýhodou omezení vyjádření vlastního názoru dotazovaného. Polouzavřené otázky také nabízí varianty odpovědi, ale následně umožňují její upřesnění nebo dovysvětlení. U většiny otázek bylo možné zvolit více možností. Výhodou otevřených otázek je možnost neomezeného vyjádření respondenta, což ale znesnadňuje následné vyhodnocení různorodých odpovědí na jednotlivé otázky. (Skutil 2011).

V úvodu dotazníku je oslovena cílová skupina a vysvětleno, k jakému účelu dotazník slouží. Dotazník byl zadán a částečně i vyhodnocen elektronicky.

Původní kompletní dotazník pro třídní učitele byl rozdělen do čtyř částí. 10 otázek v první části se zabývá náplní a konkrétním využitím hodin OSV. Druhá část (16 otázek) dotazníku je zaměřena na zmapování využívaných metod a činností doporučených pro osobnostně sociální rozvoj žáků. 12 otázek a 4 podotázky ve třetí části se týkají procesu zavádění programu *I ve mně je lídr* do školního prostředí. Závěrečných 16 otázek je zaměřeno na možnou roli tohoto programu při osvojování klíčových kompetencí.

V upravené, zkrácené, verzi pro netřídní učitele, AP a vychovatelky ŠD zůstala pouze 3. a 4. část původního dotazníku.

3.4 Výzkumný soubor

Dotazník byl určen pedagogickým pracovníkům, tedy třídním a netřídním učitelům, asistentkám pedagoga a vychovatelkám školní družiny. Ve školním roce 2021 – 2022 na Základní škole Ústí nad Orlicí, Bratří Čapků 1332, aktivně působilo 67 pedagogických pracovníků, z toho 30 třídních a 19 netřídních učitelů, 11 asistentek pedagoga a 7 vychovatelek ŠD (tři zároveň působí i jako AP). Všichni byli osloveni s žádostí o vyplnění.

Ze všech těchto pedagogických pracovníků se dotazníkového šetření zúčastnilo 27 třídních a 17 netřídních učitelů, 10 AP a 6 vychovatelek ŠD, tedy 60 ze 67 dotazovaných, což odpovídá 90 %.

4 Interpretace výsledků výzkumu

Informace z rozhovorů s ředitelem školy a koordinátorkou ŠVP a výsledky dotazníků pro pedagogické pracovníky jsou rozděleny do čtyř částí podle zvolených výzkumných otázek.

První část kapitoly se zabývá okolnostmi vedoucími k začlenění průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova jako samostatného předmětu Osobnostně-sociální výchova do rozvrhů tříd a náplní těchto hodin. Příklady metod a činností vedoucí k osvojování klíčových kompetencí v rámci hodin OSV využívaných učiteli jsou uvedeny ve druhé části. Třetí část se týká procesu zavádění programu I ve mně je lídr do školního prostředí. Závěrečná část kapitoly je zaměřena na možnou roli tohoto programu při osvojování klíčových kompetencí. Prvních dvou částí kapitoly se v dotazníkovém šetření účastnili pouze vyučující, kterých se výuka hodin OSV přímo týká, tedy třídní učitelé. Ve třetí a čtvrté části již byli k vyjádření vyzváni všichni pedagogičtí pracovníci školy, tedy i netřídní učitelé, asistentky pedagoga a vychovatelky školní družiny.

Pro větší přehlednost jsou níže uvedené grafy značeny shodně s odpovídajícími čísly otázek v dotaznících. Číslování je upřesněno doplněním písmen A (dotazník pro třídní učitele) nebo B (dotazník pro netřídní učitele, AP a ŠD). Doplnující tabulky se shodným číslováním jsou uvedeny v přílohové části práce.

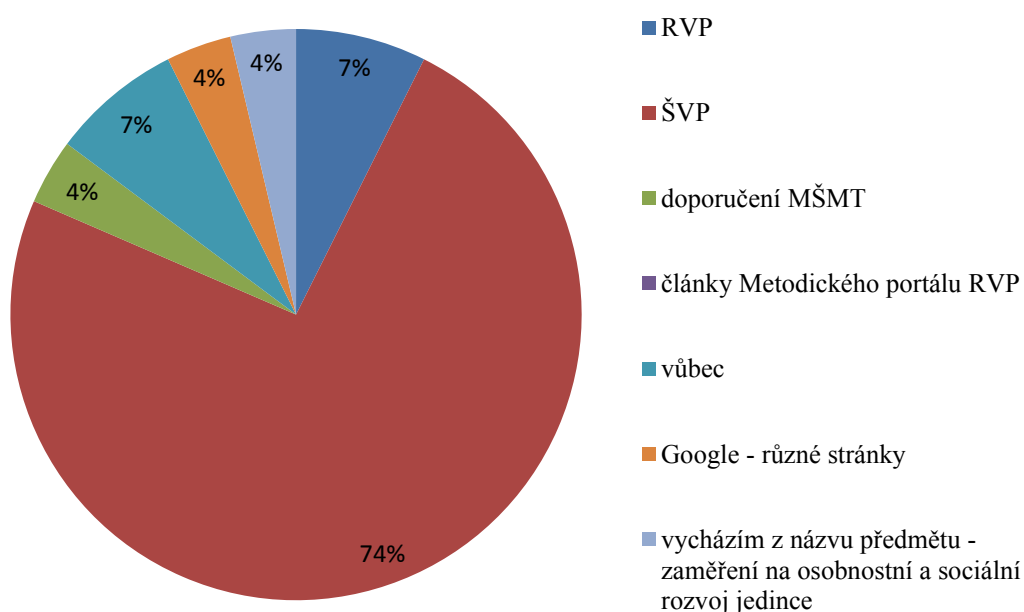
Poznámka k jazykové úpravě a zpracování odpovědí z výzkumných dotazníků: Po zvážení, s ohledem na lepší přehlednost a snazší interpretaci textu, byly překlepy nebo vynechané znaky diakritiky opraveny. Delší odpovědi byly upraveny do podoby věty, tedy velké počáteční písmeno, zakončeno tečkou.

4.1 Osobnostně-sociální výchova

Dle vyjádření ředitele školy bylo zařazení hodin OSV do pevného rozvrhu tříd logickou volbou, na které se shodli se zástupcem ředitele, který jednotlivé úvazky i rozvrhy tvoří, i s metodičkou prevence. Třídy prvního stupně mají OSV ukotveno v pondělní první hodině, může tak částečně nahrazovat tzv. ranní kruhy oblíbené v některých alternativních směrech vzdělávání. Žáci zde mohou sdílet zážitky z víkendu, rozpovídat se a naladit se na spolužáky i paní učitelku. Oproti tomu OSV na druhém stupni pomáhá s vyhodnocením a jakýmsi uzavřením školního týdne v poslední páteční hodině. Metodička prevence má v tyto hodiny ve svém úvazku volno, aby mohla dle potřeby docházet do tříd, spolupracovat na programu a pracovat s konkrétními třídními kolektivy.

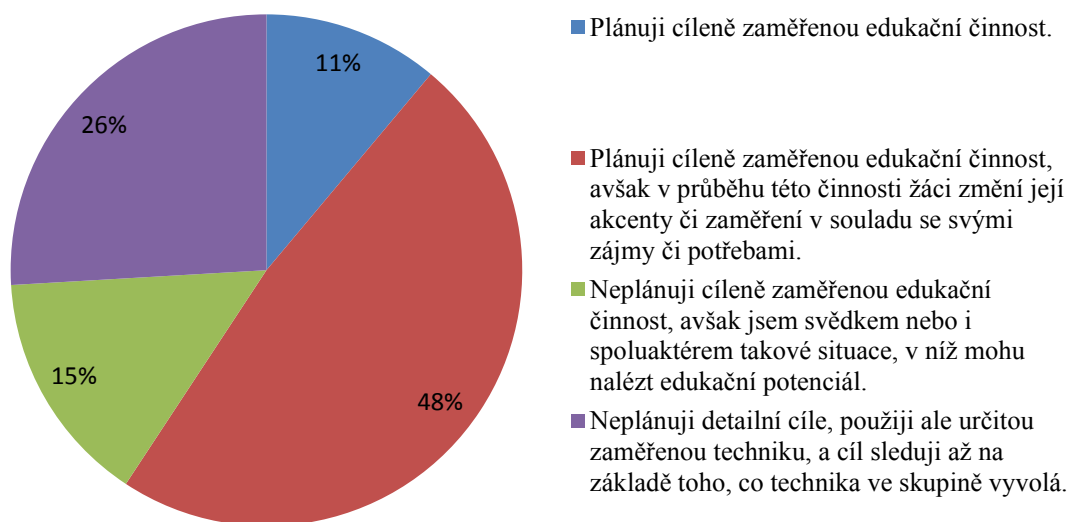
Z grafu 1.1A lze vyčíst, že z třídních učitelů, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili, si 74 %, tedy 20, obsah nově vytvořeného předmětu předem prostudovalo v ŠVP školy, dva se připravovali studiem RVP, další hledal informace na internetu, jiný dal na doporučení MŠMT, další vycházel z názvu předmětu, 2 se o obsah předmětu předem nezajímali vůbec.

Graf 1.1A: Obsah nově vytvořeného předmětu OSV jsem prostudoval/a předem v:

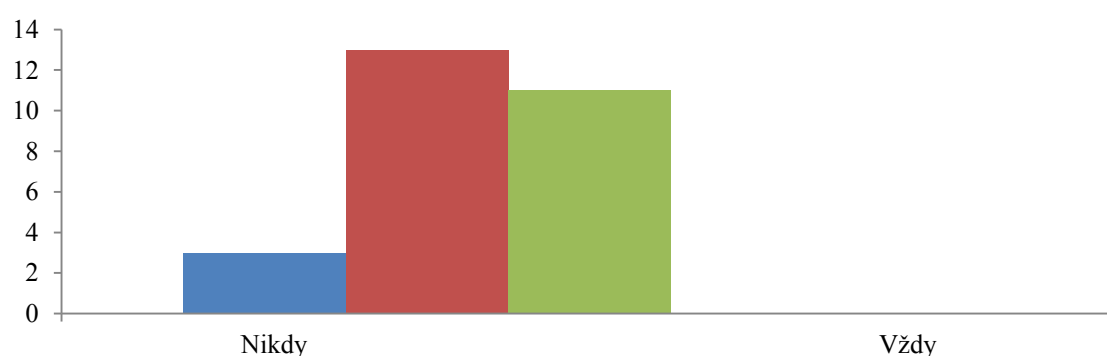
S náplní hodin OSV nejen úzce souvisí včasné seznámení se s obsahem předmětu, ale hlavně plánování cíle těchto hodin. Z grafu 1.2A je patrné, že 48 % učitelů (tj. 13) na své hodiny připravuje cíleně zaměřenou edukační činnost. Dalších 11 % učitelů (3) sice také plánuje cíleně zaměřenou edukační činnost, avšak v průběhu této činnosti dává žákům možnost upravit její průběh podle jejich aktuálních potřeb. Zbylých 41 % učitelů cíle hodiny dopředu neplánuje, což ale neznamená, že by šli do výuky nepřipraveni. Téměř dvě třetiny (7) z nich využívají určitou zaměřenou techniku, na kterou skupina zareaguje, a cíl sledují až následně, v návaznosti na tuto reakci. Poslední část učitelů (4) se vědomě stylizuje do svědka nebo i spoluaktéra takové situace ve skupině, ve které mohou nalézt žádoucí edukační potenciál.

Graf 1.2A: Co se týče plánování cílů hodin OSV, nejvíce mě vystihuje:

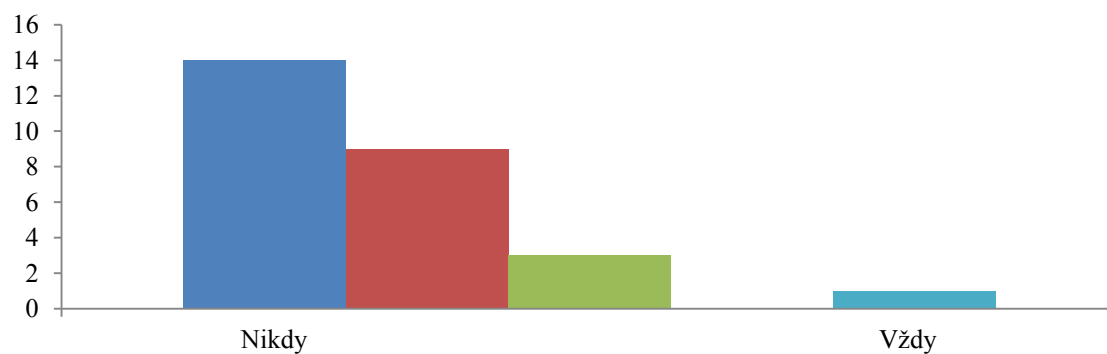

Za pozitivní postřeh z výsledků grafů 1.3A – 1.6A lze považovat, že učitelé, dle svého mínění, nezaměňují hodiny OSV za klasické třídnické hodiny a většinou se nevěnují individuálním kázeňským problémům jednotlivých žáků, které nemají přímou souvislost s kolektivem třídy, ani byrokracii zahrnující řešení absence žáků. Naopak se zaměřují na aktivity podporující formování funkčního kolektivu i osobnostní a sociální rozvoj jedinců.

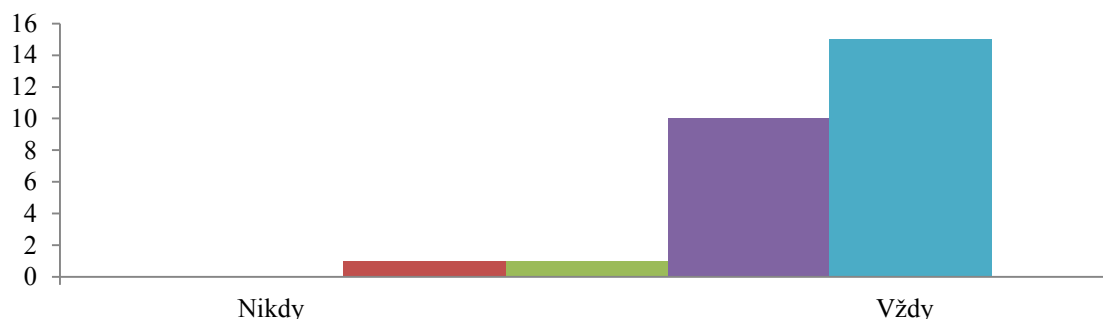
Graf 1.3A: V hodinách OSV řeším kázeňské problémy žáků.

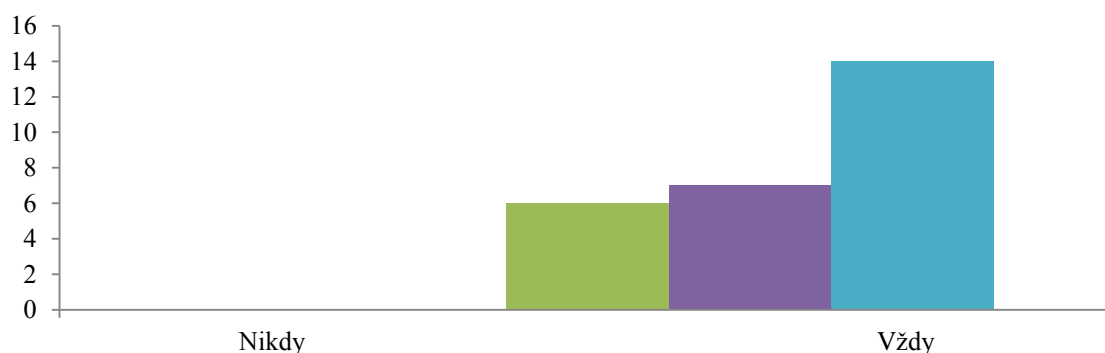
Graf 1.4A: V hodinách OSV řeším absenci žáků.

Graf 1.5A: V hodinách OSV se zaměřuji na aktivity podporující formování funkčního kolektivu.

Graf 1.6A: V hodinách OSV se zaměřuji na aktivity podporující osobnostně sociální rozvoj jednotlivců.

Z tabulek 1.7A – 1.10A v přílohové části je patrné, že druhostupňoví učitelé k naplnění cíle hodiny OSV nejčastěji využívají kolektivních a týmových her, prvostupňoví povídání si a sdílení víkendových zážitků. Další aktivity jsou uvedeny v tabulce 1.7A.

V tabulce 1.8A se potvrzuje obliba ve skupinových hrách, vyprávění, nácviku naslouchání a sdílení názorů a postojů jednotlivců. Rozmanitou prací s kolektivy se vyučující napříč všemi devíti ročníky snaží rozvíjet komunikaci a vhodně budovat atmosféru ve třídě s důrazem na přátelské vztahy mezi žáky (viz tabulka 1.9A).

Z informací v tabulce 1.10A lze vyčíst, že třídní učitelé na prvním stupni k aktivitám zaměřeným na osobnostně sociální rozvoj využívají v případě potřeby i jiné vyučovací hodiny, případně propojují OSV s jinými předměty. Na druhém stupni využívají možnosti úpravy délky trvání poslední páteční hodiny, kde je OSV umístěno, a to podle situace a aktuálního tématu ve třídě. Většinou tak nemají pocit, že by byla časová dotace nedostatečná.

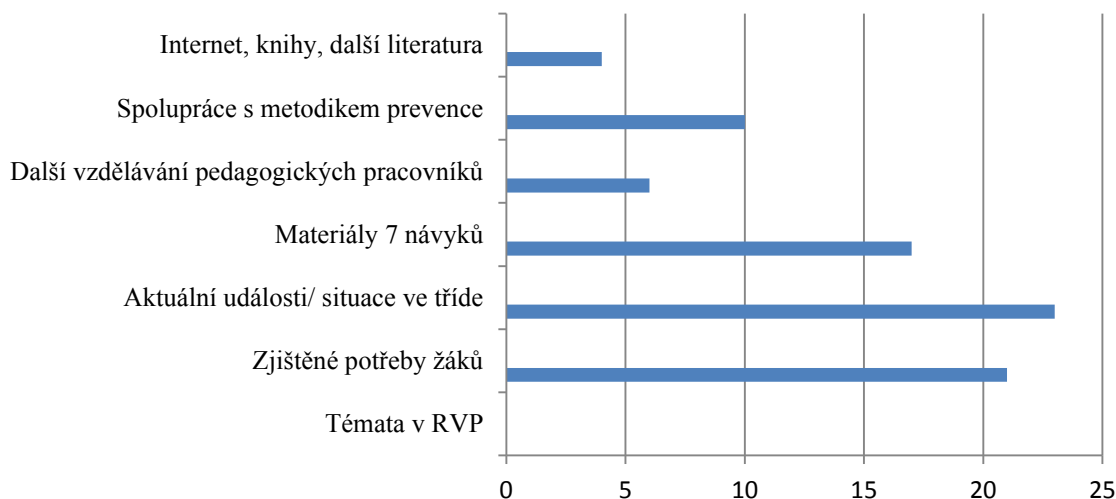
Od připravované úpravy a slíbeného snížení množství vyučované látky v novém RVP ZV si ředitel slibuje možnost rozšíření hodin OSV na obou stupních na začátek i konec každého týdne vyučování, tedy pondělní 1. vyučovací hodinu i poslední páteční.

4.2 Činnosti a metody při OSV

V této kapitole jsou uvedeny příklady některých činností a metod využívaných třídními učiteli k osvojování klíčových kompetencí žáky v rámci hodin OSV a upřesňují tak informace z kapitoly předchozí.

Jako klíčové metodické principy pro rozvoj dovedností sociální kreativity uvádí Valenta záměrné vytváření učebních situací nebo využívání přirozeně vzniklých situací, tedy účelné navozování nebo využívání sociálních a interakčních situací. [13] Tomu odpovídá výstup z grafu 2.1A, kde učitelé jako největší zdroj nápadů pro hodiny OSV uvedli aktuální události a situace ve třídě a snahu reagovat na zjištěné potřeby žáků. Velmi často hledají inspiraci v materiálech 7 návyků. Někteří při plánování hodin využívají konzultací s metodikem prevence, dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, internetu nebo individuálního studia literatury.

Graf 2.1A: Kde a jak se inspirují?

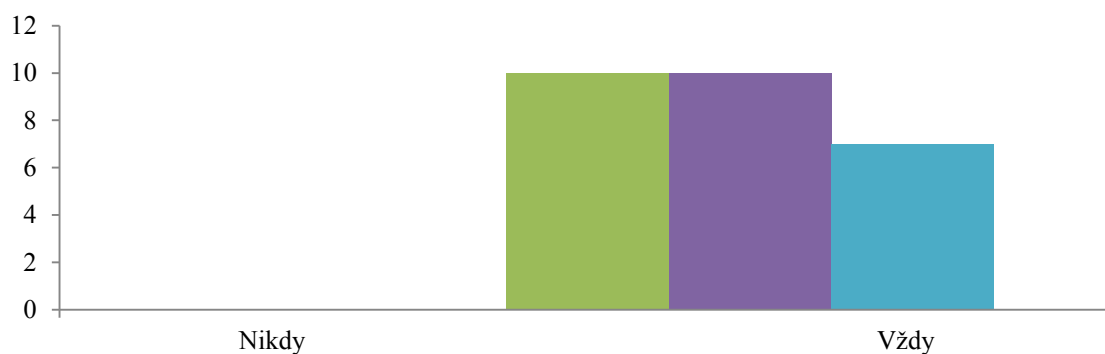
V tabulkách 1.8A a 1.9A (v příloze) doplňujících grafy v předchozí kapitole byla zmíněna obliba ve skupinových hrách, vyprávění, nácviku naslouchání a sdílení názorů a postojů jednotlivců s cílem rozvíjet komunikaci a vhodně budovat atmosféru ve třídě s důrazem na přátelské vztahy mezi žáky.

Činnosti zaměřené na vzájemné poznávání členů skupiny zařazuje do všech svých hodin osobnostně-sociální výchovy 26% třídních učitelů, téměř 30% je zařazuje často a dalších 30% vybralo možnost „občas“ (graf 2.2A).

Aktivita podporující sblížení žáků ve třídě hledáním a vyzdvižením shod a objasněním rozdílů se vyskytují vždy u 15% vyučujících, 30% učitelů je zařazuje často, téměř polovina občas a i zbylých 7% alespoň někdy (graf 2.3A).

Témata jako hodnotová orientace, žebříček hodnot, stupnice důležitosti, tedy jakési základy pro nastavení životního cíle vedoucího k uspokojení a naplnění, zaujímají své místo v hodinách alespoň občas u 17 z 27 vyučujících, s větší intenzitou u dalších 9 (graf 2.4A).

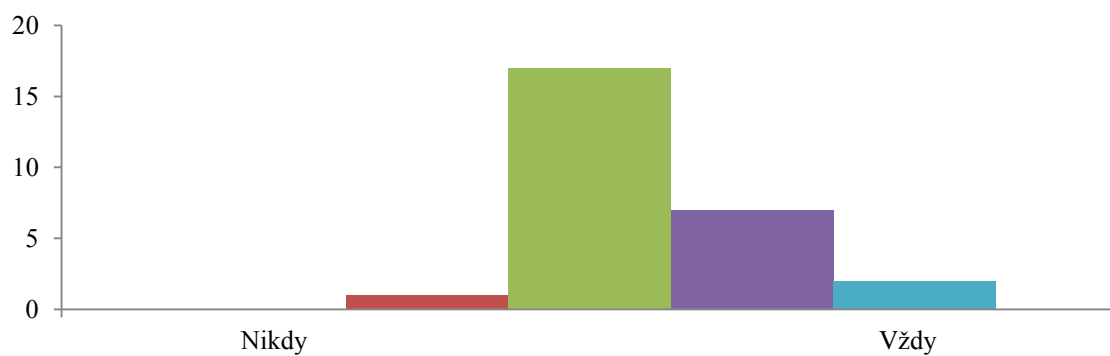
Graf 2.2A: Činnosti při OSV zaměřují na vzájemné poznávání členů skupiny.

Graf 2.3A: Činnosti při OSV zaměřují na hledání shod a rozdílů členů kolektivu.

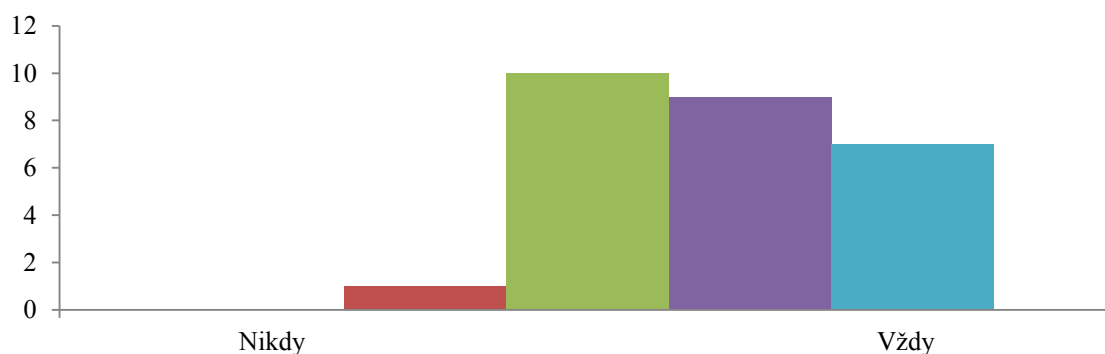
Graf 2.4A: Činnosti při OSV zaměřují na prozkoumávání postojů a hodnot.

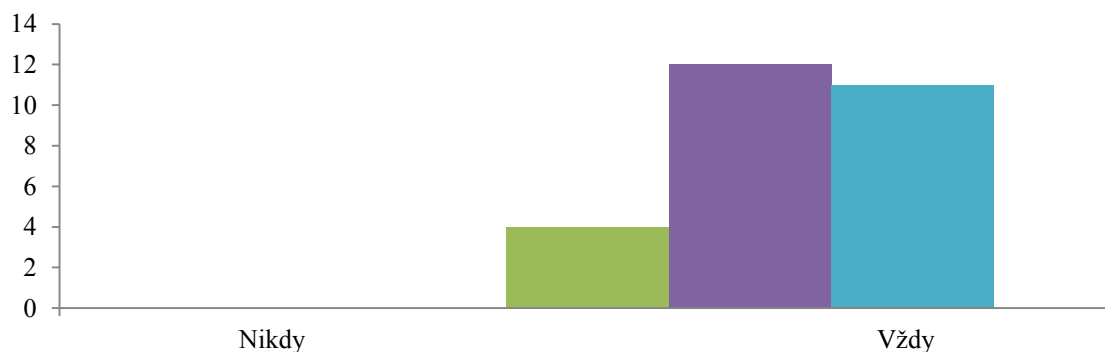
Sebevědomí a vědomí vlastní účinnosti efektivně zvyšuje pozitivní zpětná vazba. Kvalitní a přiměřená reakce z vnějšku v žácích zvyšuje důvěru ve vlastní dovednosti, zároveň zvyšuje motivaci pro další výzvy a výrazně ovlivňuje jejich očekávání, že se jim cíle skutečně podaří dosáhnout. Důraz na techniky vedoucí žáky k poskytnutí a vhodné formulaci zpětné vazby svému okolí, zároveň i ke schopnosti využít hodnotící informace od druhých, ve svých hodinách klade % třídních učitelů (graf 2.5A).

Poskytování i přijímání zpětné vazby současně napomáhá v rozvoji komunikačních dovedností (graf 2.6A) a tím opět přispívá k formování funkčního kolektivu školní třídy. Sdílení postojů a životních hodnot, přiměřená komunikace případných rozdílů a hledání kompromisů nebo nejlepších řešení, pomáhá v kolektivu budovat přátelskou atmosféru a bezpečné prostředí pro žáky i učitele.

Graf 2.5A: Činnosti při OSV využívám k nácviku a tvorbě pozitivní zpětné vazby.

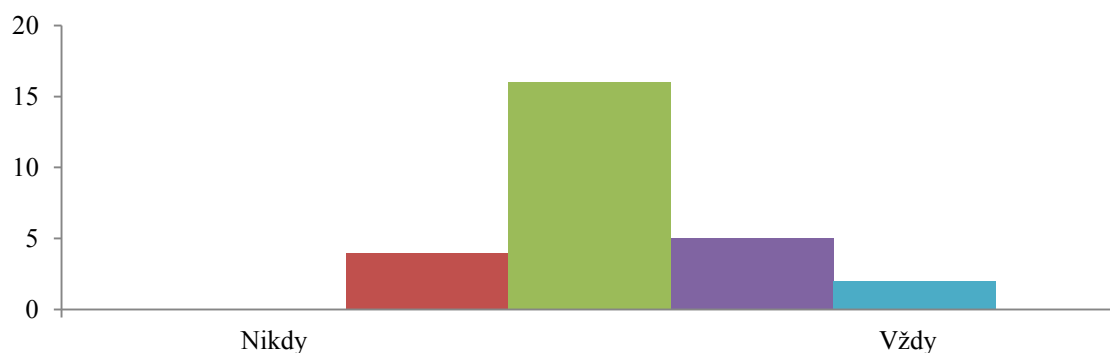
Graf 2.6A: Činnosti při OSV využívám k rozvoji komunikace a naslouchání žáků.

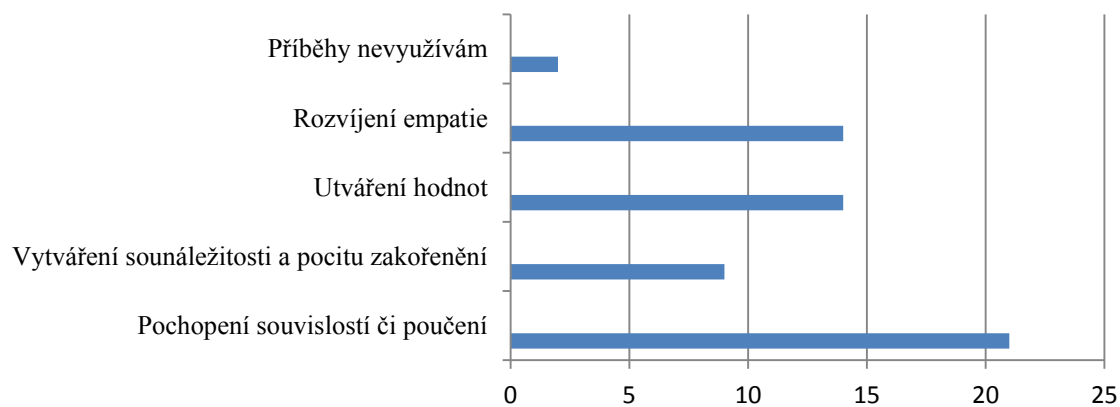
Příběhy

Jako metoda k pochopení souvislostí nebo poučení často slouží vyprávění příběhů. Ty jsou učiteli využívány i jako vodítko k utváření hodnotového žebříčku nebo pro rozvoj empatie žáků (grafy 2.2A a 2.3A).

Graf 2.7A: V hodinách OSV pro rozvoj žáků využívám vyprávění příběhů.

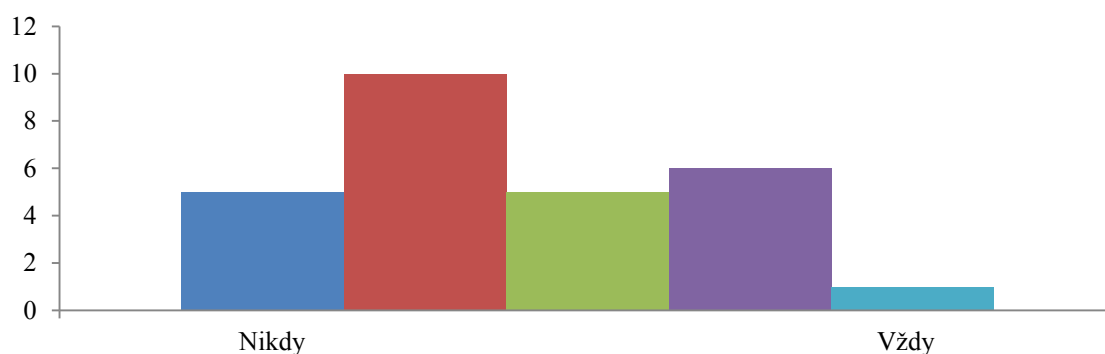
Graf 2.8A: Vyprávění příběhů využívám k:

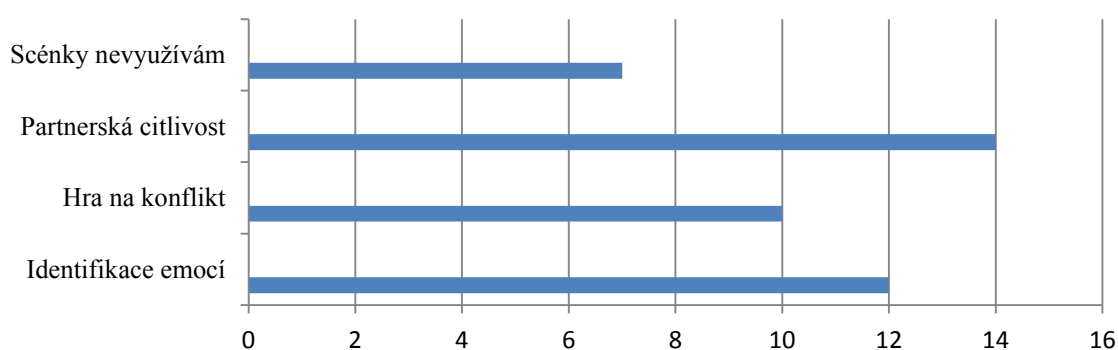
Hry na role

Prostředkem inscenačních, dramatizačních aktivit je zpřítomnění libovolného životního jevu (vztahy, komunikace, charaktery, emoce a různé situace) pomocí modelace fiktivní situace využitím představivosti a tvořivosti aktérů. [13] Z grafu 2.9A je patrná malá obliba učitelů v zapojování her na role při jejich hodinách. Pokud učitelé dramatizačních her a scének využívají, pak se tak děje s cílem rozvíjet partnerskou citlivost v kolektivu, snazší orientaci v emocích nebo nácviku chování v konfliktních situacích, viz graf 2.10A.

Graf 2.9A: Při hodinách OSV využívám pro rozvoj žáků hru na role (scénky).

Graf 2.10A: Hru na role (scénky) využívám k:

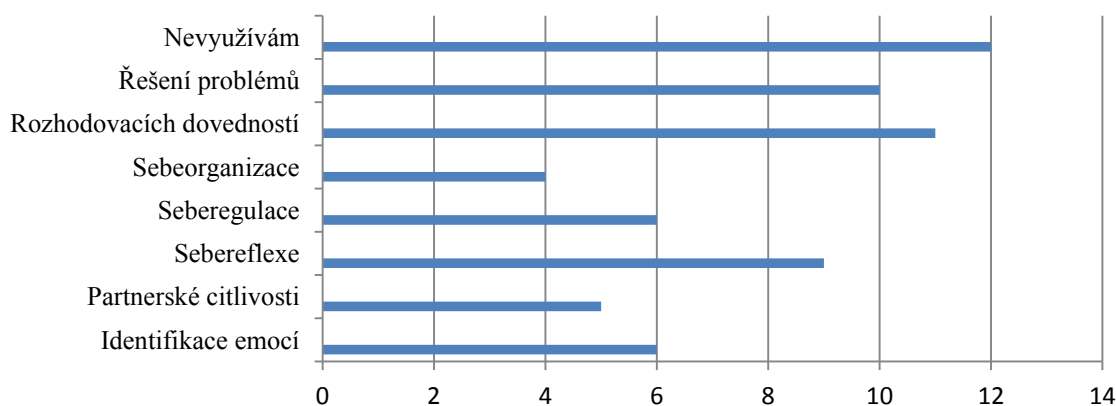
Kompetitivní situace

Za obecně zažité jádro aktivit lze pokládat koncentraci na výkon, soutěž, vítězství jednoho na úkor druhého, což je pravděpodobně důvodem velmi malého zastoupení, až vyloučení těchto metod v OSV (viz graf 2.11A). Podle Valenty však cílem kompetitivních aktivit v OSV není „výhra“ nebo např. osvojení látky nějakého předmětu rychleji než jiný žák. Účelem je osobní zážitek soutěže a jeho reflexe, získání znalostí o sobě v situacích soutěže či konkurence nebo různosti stanovisek, pochopení vlastního úsilí překonat překážku, prožitek vítězství a prohry, hledání strategií zvládnutí těchto situací atd. Důležitá je tedy reflexe, která po soutěži proběhne. [13] Pokud je již učitelé zařadí, je to právě s úmyslem nácvičení rozhodovacích dovedností, řešení problémů a jako zprostředkování možnosti sebereflexe (graf 2.12A).

Graf 2.11A: Při hodinách OSV vytvářím pro rozvoj žáků kompetitivní situace.

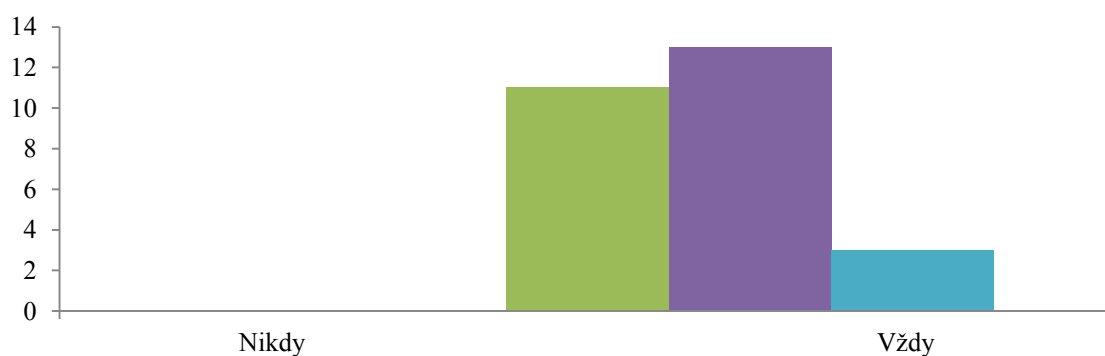
Graf 2.12A: Kompetitivní situace využívám k nácvičení:

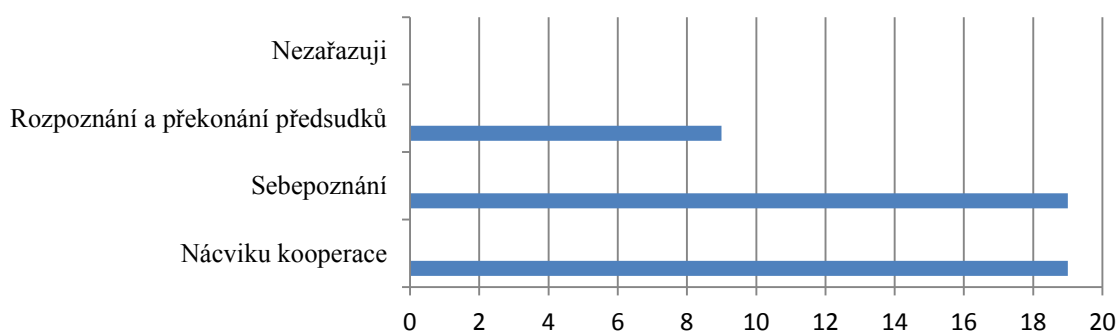
Skupinové aktivity

V předchozí kapitole již bylo zmíněno velké zastoupení týmový a kolektivních her v programu hodin OSV a graf 2.13A tuto skutečnost potvrzuje. Skupinové aktivity jsou cíleny k procvičování a osvojování principů spolupráce nebo jako prostředek poznání sebe sama (graf 2.14A). Za práci ve skupině lze jistě považovat i zapojení žáků do plánování akcí třídy, ať už se jedná o vycházky, exkurze nebo třídní výlety. Součinnost může být trénována i během společných úprav a výzdoby třídy a interiéru školy (graf 2.15A).

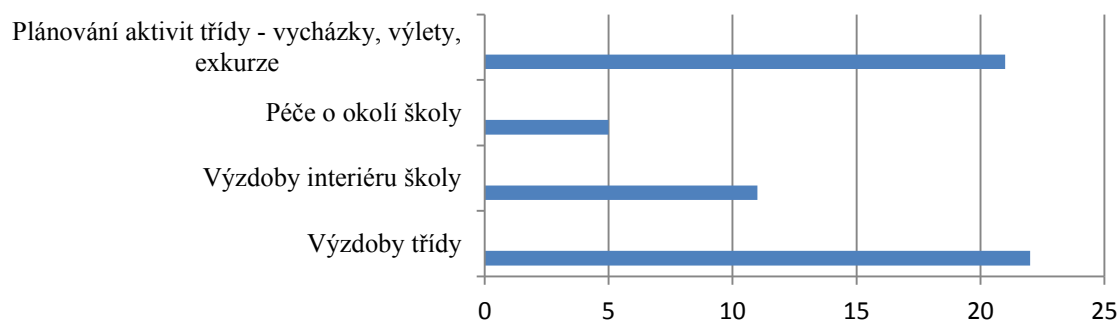
Graf 2.13A: Zařazují skupinové aktivity.

Graf 2.14A: Skupinové aktivity zařazují z důvodu:

Graf 2.15A: Zapojují žáky do:

Psychohygiena

Téměř všichni učitelé se pro lepší udržení pozornosti žáků snaží během hodin vystřídat různé aktivity. Dobré vztahy podporují i respektováním času oddechu během přestávek, které především prvostupňoví učitelé věnují dalším individuálním hovorům s žáky (viz graf 2.16A).

Graf 2.16A: Dodržují psychohygienu třídy.

4.3 Zavádění leadershipu do školního kolektivu

Leadership (česky vůdcovství) je nenásilný styl vedení lidí, kdy jeden člověk udává směr, vize či cíle a ostatní jej přirozeně následují. Leader ukazuje ostatním cestu a pomáhá jim skrz pozitivní podněty, jako je motivace či inspirace, dosáhnout společně stanovených cílů. Pro leadership je typické dobrovolné následovnictví. Leader je pro lidi inspirací, motivuje je k lepší práci a k lepším výsledkům. [4]

V kontextu programu *I ve mně je lídr* je za lídra považován člověk, který je schopen vést hlavně sám sebe. (Covey 2010).

Inspirace

„V rámci projektu SYPO² jsem v roce 2016 absolvoval Roadshow ředitelů a navštívil několik netypických ZŠ v celé republice. Nejvíce mě v té době oslovilo představení Mandyský³, která vstoupila do programu I ve mně je lídr v předchozím roce“, vysvětluje ředitel Martin Falta, kde a jak došlo k jeho prvotnímu setkání s *Lídrem*. Dosud známé programy zaměřené na vědomé budování klimatu, se týkaly pouze firemní kultury. Právě tento ucelený program nabízel praktické a konkrétní postupy a možnosti, jak pracovat přímo s kolektivy učitelů a žáků základních škol.

Seznamování

Prvotní představení programu zástupcem firmy FranklinCovey proběhlo na výjezdním setkání zaměstnanců školy v prostředí Lednicko-Valdického areálu v červnu 2016. Vedle pedagogických pracovníků byli přítomni i zástupci zaměstnanců školní kuchyně a technických zaměstnanců školy. Z grafů 3.1A a 3.1B lze vyčíst, že se tohoto tematického setkání pořádaného zároveň ku příležitosti konce školního roku zúčastnilo 24 ze současných 67 pedagogických pracovníků školy.

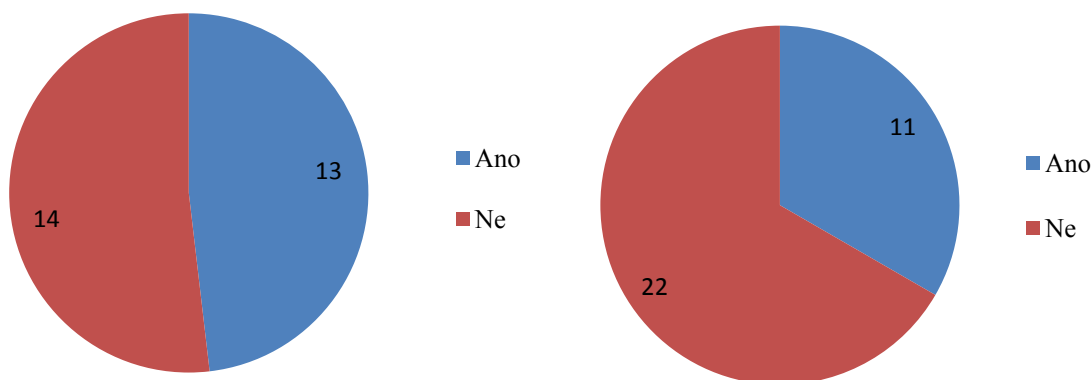
Dle jejich vyjádření některé účastníky příjemně překvapila kvalita prezentace lektora firmy FranklinCovey na téma formování vztahů - mezi pedagogy navzájem, pedagogem a

² SYPO - Systém podpory profesního rozvoje učitelů a ředitelů. Projekt SYPO je určený všem učitelům a ředitelům MŠ, ZŠ, SŠ, SOŠ a ZUŠ. Nabízí ucelený systém profesní podpory a možnost rozvoje v každé fázi kariéry pedagoga, od začínajících po zkušené. [SYPO]

³ Základní škola a Mateřská škola Pohádka, Mandysova 1434, Hradec Králové

žáky, a mezi žáky v třídních kolektivech i mimotřídních skupinách. Zaujala je propojenost školního a domácího prostředí v kontextu vztahů a odpovědnosti žáků za sebe a své jednání. Zároveň pro ně byla přínosná jasná definice rolí v programu pro všechny zúčastněné strany – žáky i zaměstnance školy. Další postřehy jsou uvedeny v tabulkách 3.1.1A a 3.1.1B v přílohové části.

Graf 3.1A a 3.1B: Absolvoval/a jsem úvodní seminář k představení programu *Lídra* v Lednici v červnu 2016?

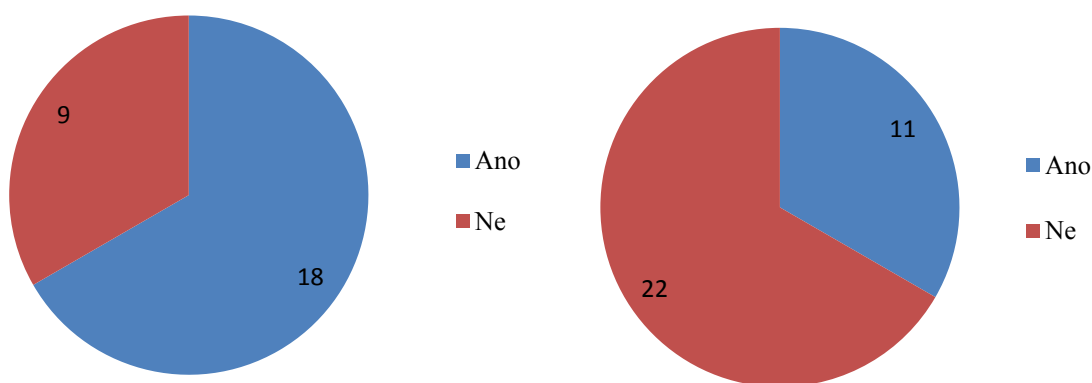

Záhy následovalo další setkání, tentokrát zaměřené na praktické prožití a „osahání“ programu, zejména v oblasti osobního rozvoje. Zahájení školního roku 2016 - 2017 tak, již povinně, strávil celý tehdejší kolektiv školy (tj. vedení školy – ředitel a jeho dva zástupci, 34 učitelů, 11 asistentů pedagoga, 6 vychovatelek školní družiny, 4 zástupci školní jídelny, a další 4 nepedagogičtí pracovníci) na Chatě U Rampušáka v Bartošovicích v Orlických horách. Aktivní seznamování se s principy 7 návyků absolvovalo 29 současných pedagogických pracovníků, viz grafy 3.2A a 3.2B. Skupinové aktivity v interiéru chaty i v malebném prostředí Orlických hor v okolí Zemské brány měly za cíl ukázat a objasnit principy směřující k úspěšnému a naplněnému životu, prožití si některých částí programu doslova na vlastní kůži.

Na tomto téměř třídním semináři účastníky nejvíce zaujala literatura, z níž program vychází a pojmenování a shrnutí funkčních životních schémat do 7 návyků, také jejich grafické znázornění stromem 7 návyků. Dále ocenili smysluplnost a využitelnost

principů v běžném životě. Z tabulek 3.2.1A a 3.2.1B (viz příloha) vyplývá, že si z uvedených 7 návyků každý vybral, co pro něho bylo zrovna aktuální, počínaje pocitem vlastní odpovědnosti a výhodou proaktivního přístupu, důležitostí odpočinku a odůvodněním případného lenošení konče.

Graf 3.2A a 3.2B: Absolvoval/a jsem školení firmy FranklinCovey zaměřené na osvojení si *Lídra* v rovině osobního rozvoje na Orlické chatě U Rampušáka v srpnu 2016?

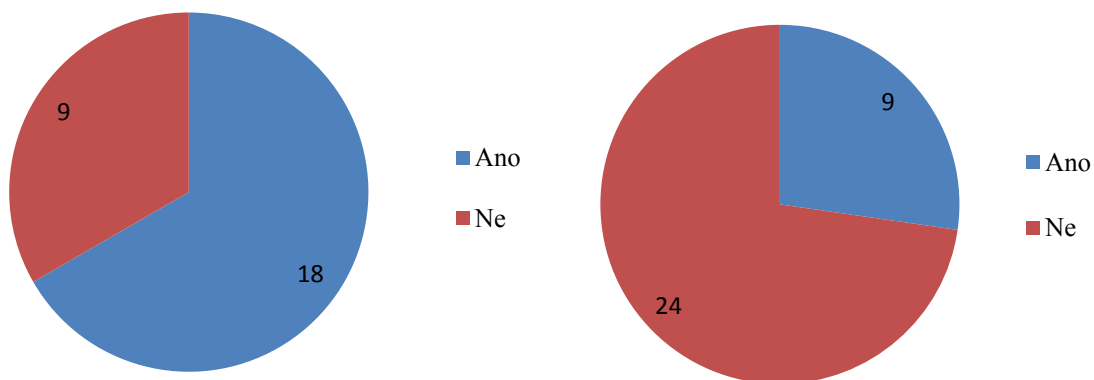

Třetí, opět víkendové, setkání již bylo cíleno přímo na možnosti využití programu *I ve mně je lídr* v prostředí školní třídy, tedy jeho zařazení do práce s třídními kolektivy i jednotlivci. Pořádání tohoto setkání v poměrně krátkém časovém odstupu (dva týdny od předchozího) pomohlo některým účastníkům ujasnit si fakt, že se na programu dá nalézt mnoho kladných věcí, které jsou jednoduše aplikovatelné do osobního života, nezávisle na věku a postavení. Dále možnost logického posunu z roviny osobního rozvoje do profesního, což bylo vlastně cílem předchozího setkání. A následná, z něj vyplývající a ve školním prostředí ideální, příležitost jít příkladem (tabulky 3.3.1A a 3.3.1B v příloze).

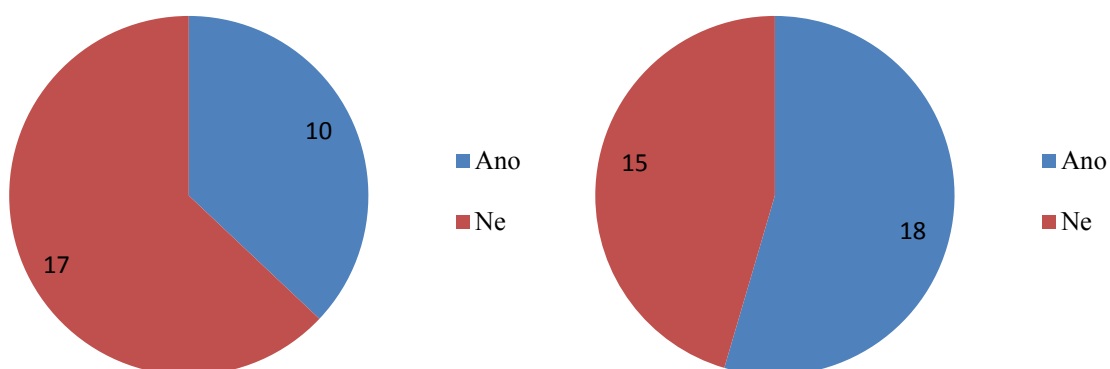
Z grafů 3.4A a 3.4B týkajících se účasti na seminářích a školení není na první pohled patrné, ale z individuálního porovnání výsledků již vychází, že se s *Lídrem* nesetkali pouze dva ze současných 67 pedagogických pracovníků školy. Konkrétně se jedná o asistentky pedagoga, obě se ale s programem seznámily samy prostřednictvím tištěných nebo online materiálů.

Knihy a návody k *Lídřovi* dostupné ve škole pravidelně využívají zhruba dvě třetiny pedagogických pracovníků, zájem o práci s novinkami a aktualitami na webu FranklinCovey má necelá polovina třídních učitelů a zhruba třetina ostatních (grafy 3.5A a 3.5B, 3.6A a 3.6B).

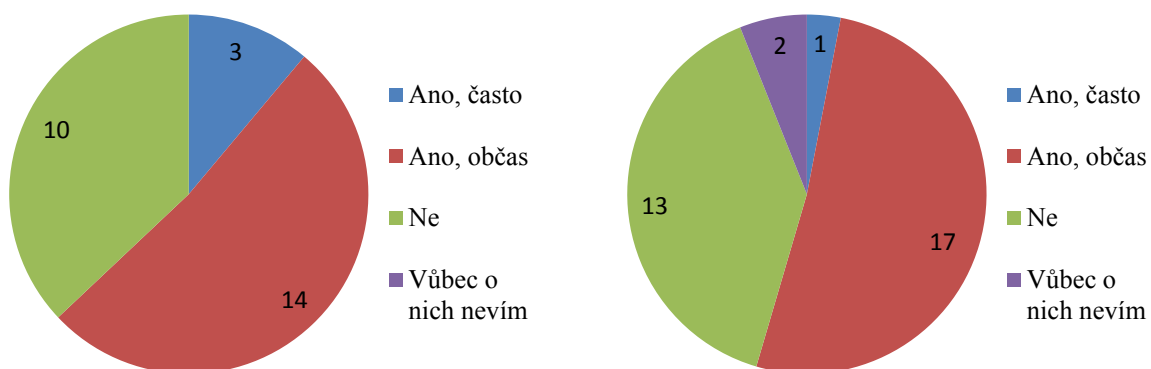
Graf 3.3A a 3.3B: Absolvoval/a jsem víkendový workshop zaměřený na zavádění programu do školního prostředí v září 2016 v Říčkách v OH?

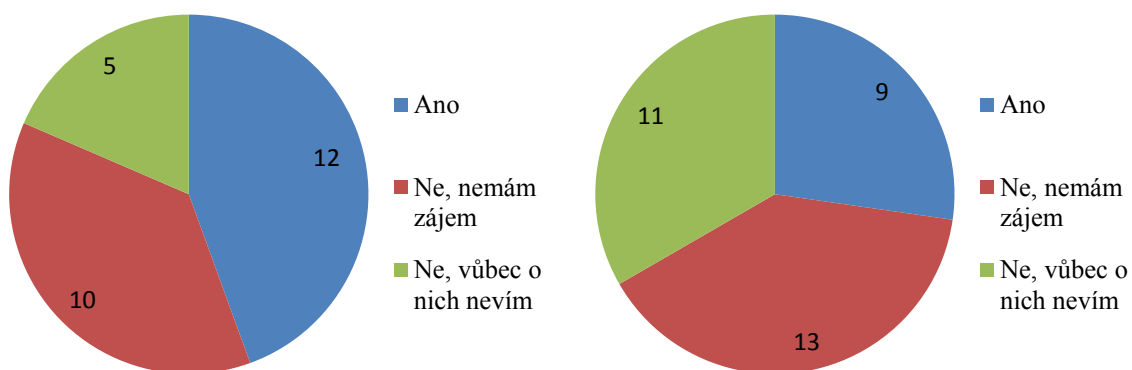
Graf 3.4A a 3.4B: Absolvoval/a jsem dodatečné proškolení od Týmu majáku nebo koordinátorky Lídra Kláry Maršíkové?

Graf 3.5A a 3.5B: Využívám knih a tištěných materiálů od FranklinCovey, které mám k dispozici ve škole.

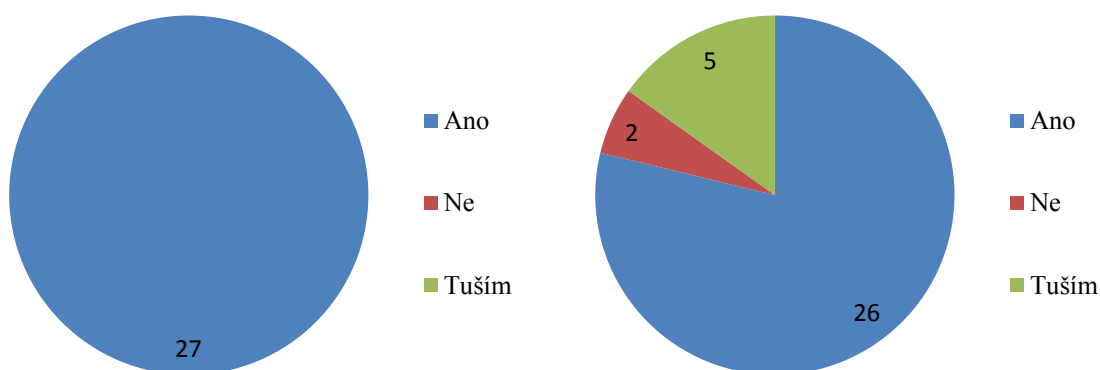
Graf 3.6A a 3.6B: Seznámil/a jsem se s materiály od FranklinCovey v elektronické formě.

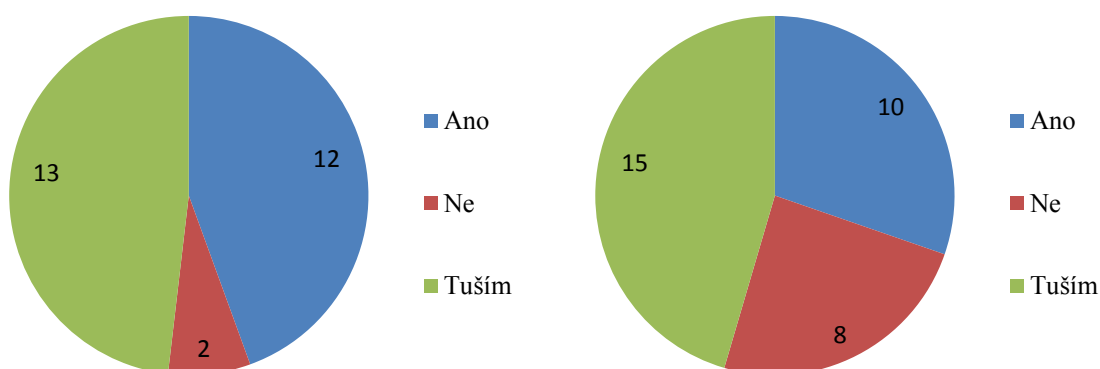
Tým majáku

Až na dvě nové zaměstnankyně na pozici AP mají všichni pracovníci školy povědomí o existenci Týmu majáku a téměř polovina je informována o konkrétních aktivitách a činnostech členů týmu (grafy 3.7A a 3.7B, 3.8A a 3.8B). V současné době má Maják 6 aktivních členů a dle vyjádření v grafech 3.9A a 3.9B někteří další členství zvažují.

Graf 3.7A a 3.7B: Mám informace o tom, že ve škole funguje Tým majáku.

Graf 3.8A a 3.8B: Mám informace o aktivitách a záležitostech, kterými se Tým majáku zabývá.

Graf 3.9A a 3.9B: Jsem aktivním členem Týmu majáku.

Zavedení programu

21 ze zúčastněných pedagogických pracovníků, tj. 35%, vnímá zavedení programu do školy rozhodně pozitivně, dalších 13, tj. 21%, s jeho aplikací spíše souhlasí (grafy 3.10A a 3.10B).

Mezi největšími výhodami *Lidra* je v tabulkách 3.11A a 3.11B (v příloze) zmíněno sjednocení a ucelení směřování kultury školy. Dále je uvedena například jednoduchost a přehlednost programu a jeho praktičnost a využitelnost v běžném životě. Velkým přínosem je kompletní zpracování a provedení materiálů, plakátů a pomocné literatury.

V podstatě neutrálně nebo bez vymezeného postoje se k nastavené změně prostředí staví dalších 35%, tj. 21, zaměstnanců. Spíše negativní přístup má zbývajících 5, tedy necelých 10%, zúčastněných, nikdo není vyloženě proti.

Jako nejčastější nevýhody zmiňují cizí - amerikanizované názvy nebo těžkou uchopitelnost některých z Návyků. Několikrát je uvedeno i zasahování velkého množství synergických akcí školy do osobního života, tedy jejich velká časová náročnost (více v přílohové části v tabulkách 3.12A a 3.12B).

Graf 3.10A: Zavedení *Lidra* do naší školy vnímám pozitivně.

Graf 3.10B: Zavedení *Lidra* do naší školy vnímám pozitivně.

4.4 Lídr a klíčové kompetence

„Účelem vzdělání není zaplnit mysl, ale otevřít ji.“ - slogan, doplněný slovy: „kreativita, hravost, empatie, otevřenost, spolupráce, tolerance, ochota, vstřícnost, rozmanitost a soudržnost“, to je dlouhodobá vize ZŠ Bratří Čapků v Ústí nad Orlicí.

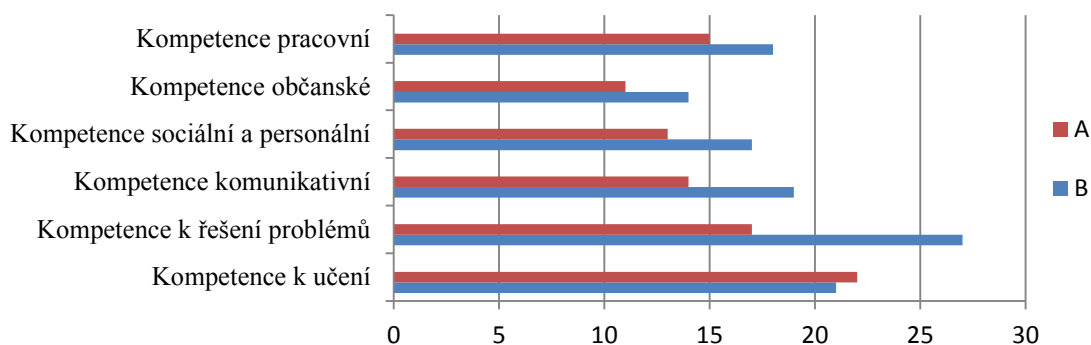
V následujících grafech jsou shrnuty názory pedagogických pracovníků školy na možnosti využití 7 návyků při osvojování klíčových kompetencí. Hodnocení možných přínosů Návyků pro žáky je posuzováno subjektivním pohledem každého z pedagogických pracovníků.

Grafy jsou opět pro přehlednost označeny A – pro třídní učitele (v grafech červeně) a B – pro netřídní učitele, asistentky pedagoga a vychovatelky ŠD (modře). Ke každému ze 7 návyků je tak vždy přiřazen jeden graf s kombinací odpovědí A a B, dále jsou informace doplněny o tabulky v přílohové části, kde jsou uvedeny konkrétní názory na výstupy, kterých může žák osvojením si jednotlivých Návyků docílit.

Návyk 1

Podle vyjádření v tabulkách (4.2A a B v příloze) osvojením si 1. návyku žák může získat například odvalu se ozvat a vyjádřit svůj názor, pocit odpovědnosti za sebe a své činy a rozhodnutí. Zároveň může být více motivován k aktivnímu přístupu v životních situacích a k zapojení do rozhodování s vědomím, že může mnohé změnit nebo uskutečnit.

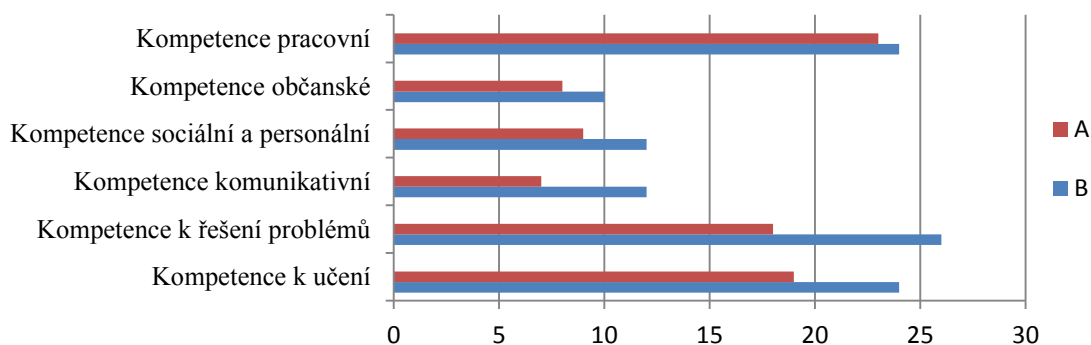
Grafy 4.1A a B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 1 – Buďte proaktivní rozvíjet:

Návyk 2

Pedagogičtí pracovníci školy na tomto návyku nejvíce oceňují, že žákům pomáhá s upevněním dovednosti plánovat, objasnit a promyslet si cíl dané činnosti. Rozvíjí jejich smysl pro povinnost, organizační schopnosti, cit pro plánování času a využívání zdrojů. Další názory jsou uvedeny v tabulce 4.4A a B v příloze.

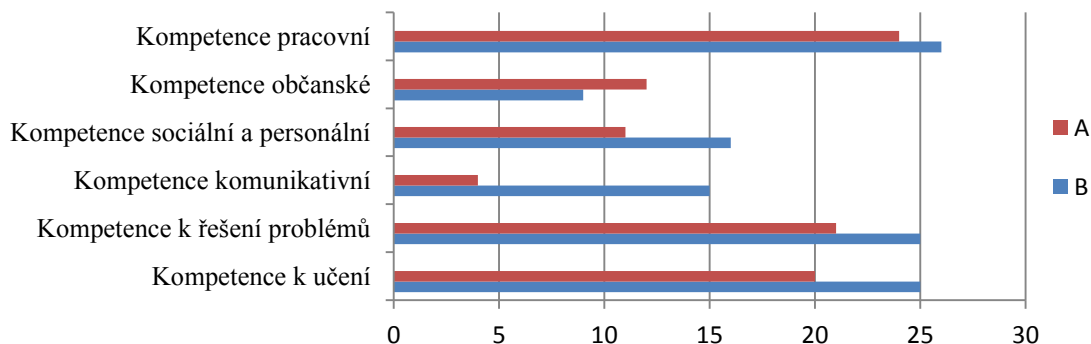
Grafy 4.3A a B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 2 – Začínáte s myšlenkou na konec rozvíjet:

Návyk 3

Osvojením si tohoto návyku se žáci naučí rozhodovat o důležitosti úkolů prostřednictvím ujasnění si priorit a naplánovat si volný čas podle toho, co je pro ně opravdu přínosné (viz tabulky 4.6A a B v příloze).

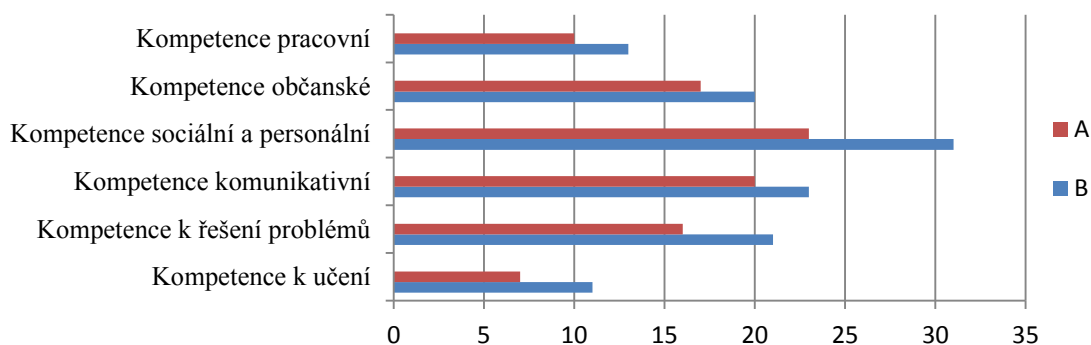
Graf 4.5A a B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 3 – To nejdůležitější dávejte na první místo rozvíjet:

Návyk 4

Pozitivní přístup k životu, tolerance, respekt, spolupráce, pocit sounáležitosti, vědomí, že dílčí neúspěch nemusí nutně znamenat prohru, ale možnost rozvoje a růstu, to jsou hodnoty, které v žácích posiluje osvojování si Návyku 4. (Viz tabulky 4.8A a B v příloze).

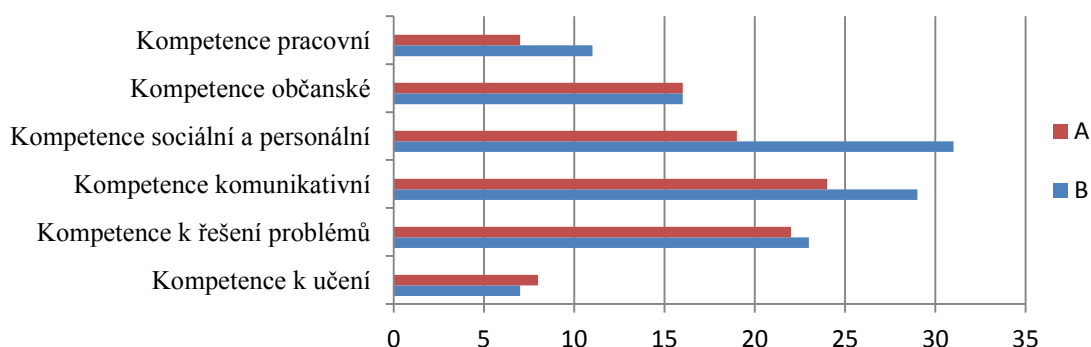
Graf 4.7A a B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 4 – Myslete způsobem výhra - výhra rozvíjet:

Návyk 5

Podle odpovědí v tabulkách 4.10 A a B (v příloze) tento Návyk napomáhá s rozvojem komunikačních dovedností, empatie, umění naslouchat, s jeho pomocí lze nalézt návod k řešení konfliktních situací.

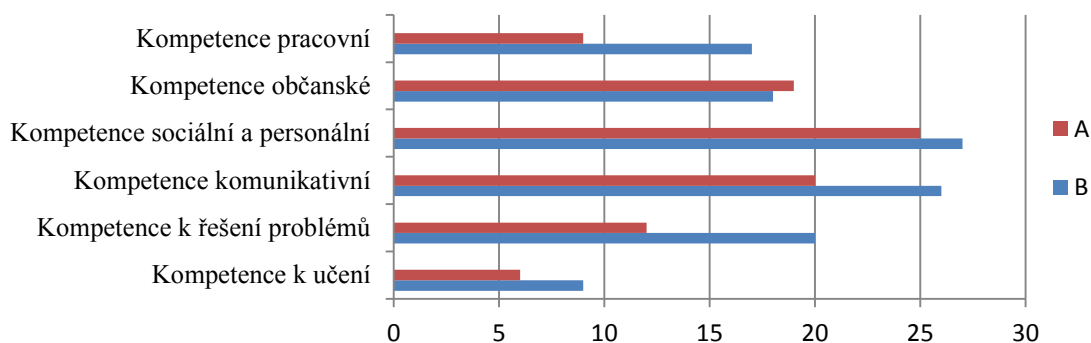
Graf 4.9A a B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 5 – Nejdříve se snažte pochopit, potom být pochopeni rozvíjet:

Návyk 6

Osvojení si tohoto Návyku může u žáků probudit chuť ke sdílení a společnému trávení času, pomoci pochopit výhody spolupráce a nacházení nových nápadů a pohledů na věc.

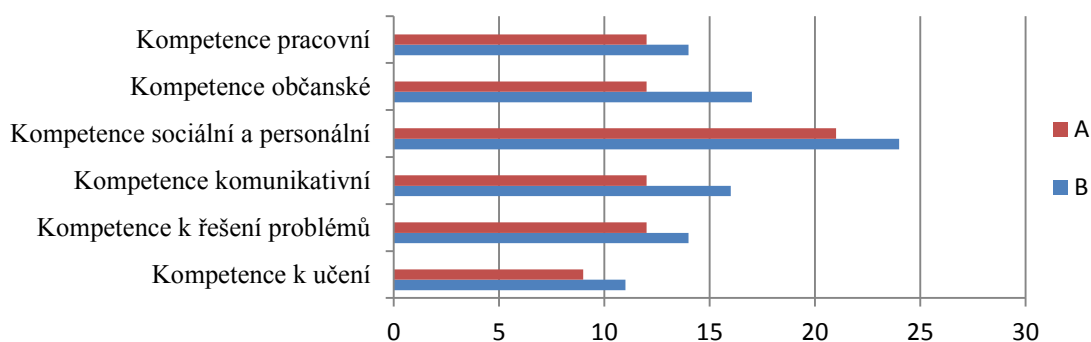
Graf 4.11A a B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 6 – Vytvářejte synergii rozvíjet:

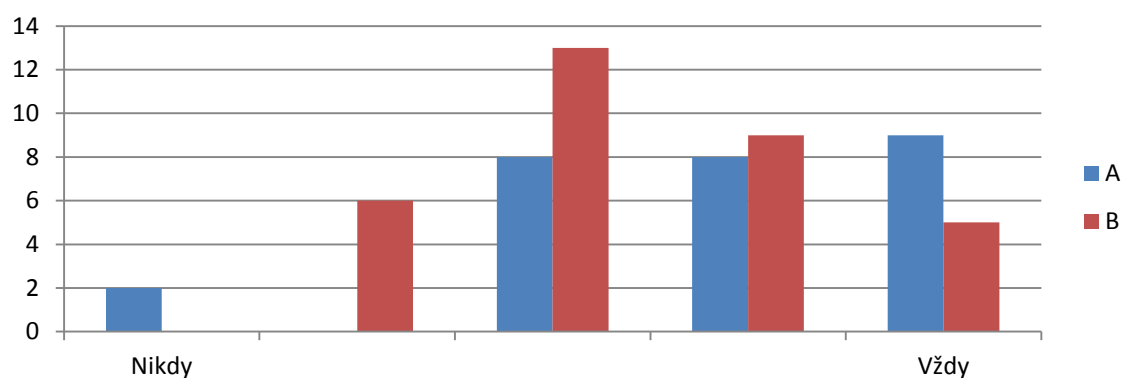
Návyk 7

Nalezení rovnováhy mezi povinnostmi a odpočinkem, umění pečovat o tělo, mysl i duši nebo důležitost kvality trávení volného času, to vše za přispění 7. návyku umožňuje komplexně rozvíjet schopnosti a dovednosti žáků.

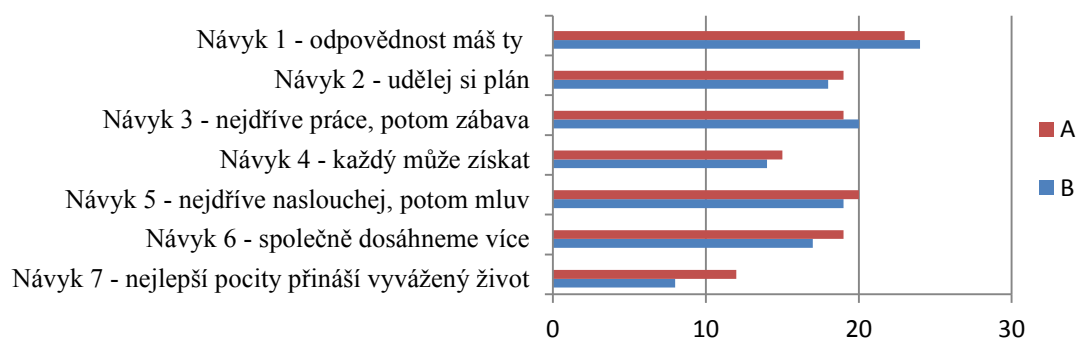
Graf 4.13A a B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 7 – Ostřete pilu rozvíjet:

Graf 4.15A a B: Principy 7 návyků využívám ve všech svých vyučovacích předmětech nebo vzdělávacích aktivitách.

Graf 4.16A a B: Do svých předmětů nejčastěji zapojuji:

4.5 Shrnutí

Jaká je náplň hodin Osobnostně-sociální výchovy?

Rozvoj kompetencí z oblasti osobnostní a sociální výchovy byl ve škole zařazen do pevného rozvrhu jako samostatná hodina. Třídy prvního stupně mají OSV ukotveno v pondělní první hodině, kdy pomáhá žákům s naladěním do nového týdne. Na druhém stupni OSV v poslední páteční hodině pomáhá s vyhodnocením událostí týdne právě proběhlého. V případě potřeby třídní učitelé na prvním stupni využívají i jiné vyučovací hodiny, případně propojují OSV s jinými předměty. Na druhém stupni upravují délku trvání poslední páteční hodiny, kde je OSV umístěno.

Prvostupňoví učitelé k naplnění cíle hodiny OSV nejčastěji využívají povídání si a sdílení víkendových zážitků, druhostupňoví kolektivních a týmových her. Rozmanitou práci s kolektivy se vyučující napříč všemi devíti ročníky snaží pomocí vyprávění, nácviku naslouchání a sdílení názorů a postojů jednotlivců rozvíjet komunikaci a vhodně budovat atmosféru ve třídě s důrazem na přátelské vztahy mezi žáky, formování funkčního kolektivu i osobnostní a sociální rozvoj jedinců.

Podle Valenty může mít OSV formu samostatného předmětu, kde jsou používány aktivity, techniky a cvičení rozvíjející jak tvořivost v komunikaci a vztazích, tak tvořivost v týmu. Také se může konat ve formě řízené reflexe náhodně vzniklých, učitelem nepřipravených situací, tedy jako reflektující reagování na běžné situace kdykoli a kdekoli v životě školy. [14]

Jaké metody a činnosti vedoucí k osvojování klíčových kompetencí v rámci hodin OSV jsou učiteli využívány?

Volba metod a činností v hodinách OSV odráží aktuální události a situace ve třídě a snahu reagovat na zjištěné potřeby žáků, často je inspirována v materiálech 7 návyků.

Činnosti jsou zaměřené na vzájemné poznávání členů skupiny, podporující sbližování žáků ve třídě, nácvik naslouchání, sdílení názorů a postojů jednotlivců s cílem rozvíjet komunikaci a vhodně budovat atmosféru ve třídě s důrazem na přátelské vztahy. Volené techniky vedou žáky k poskytnutí a vhodné formulaci zpětné vazby svému okolí.

Využíváno je vyprávění příběhů, hry na role, naopak kompetitivní situace jsou zařazovány sporadicky.

Principy nácviku osvojování klíčových kompetencí odpovídají metodickým doporučením pro rozvoj dovedností sociální kreativity záměrným vytvářením učebních situací nebo využíváním přirozeně vzniklých situací, tedy účelnému navozování nebo využívání sociálních a interakčních situací. V OSV se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žakovská skupina a stávají se jím běžné situace každodenního života. (Valenta 2006).

V tomto případě se nicméně jedná o subjektivní názory učitelů na vlastní práci, ze které nemusí vycházet požadované výsledky. I přes snahu vyučujících mohou nastat situace, kdy metody a činnosti zvolené pro osobnostní rozvoj žáků nemají na všechny zúčastněné žádoucí vliv. Různorodost sociálního zázemí a rodinných poměrů jednotlivých žáků, hodnotové žebříčky i individuální nastavení na úrovni vůle – charakter – temperament, to vše zásadně ovlivňuje dopad na jednotlivce i kolektiv.

Jak došlo k zavedení programu *I ve mně je lídr* do prostředí školy?

První setkání ředitele školy s Lídrem proběhlo na jaře 2016. Během následujícího půl roku došlo, během několika vícedenních setkání, k představení kompletního programu celému učitelskému sboru, dalším pedagogickým i některým provozním zaměstnancům školy. Noví pracovníci jsou s programem seznamováni koordinátorkou průběžně v návaznosti na termín jejich nástupu do školy, případně individuálně z dostupných materiálů.

Z dotazníkového šetření vychází, že nová vize školy byla přijata jako zajímavá, přehledná a využitelná v soukromém i pracovním životě. Přínosem bylo definování 7 návyků a jejich grafické znázornění stromem 7 návyků, doplňující obrázkové materiály, pracovní listy a literatura. Velkou výzvou a námětem k mnoha diskuzím se ukázaly být cizí, do češtiny obtížně nebo krkolomně přeložené americké názvy a patrný kulturní nesoulad, kdy některé společenské hodnoty škol v USA nekorespondují s orientací české společnosti. I přes počáteční souznění s myšlenkou programu si po téměř čtyřech letech

počáteční pozitivní naladění a aktivní účast v programu udržela zhruba polovina pedagogických pracovníků, druhá polovina program spíše toleruje, aniž by ho využívala. Do procesu zavádění programu do školy mohl nepříznivě zasáhnout přechod na distanční výuku a všestranně nestandardní nároky, které nová situace kladla na učitele i žáky.

Podle autora programu je při zavádění důležité vycházet z předpokladu, že každá škola má své vlastní tempo. Někde se najdou lidé plní elánu a chuti začít, jinde ale může být mezi kolegy nedůvěra nebo se najde pár zatvrzelých odpůrců. Pro zachování rovnováhy je stěžejní nastavení správného tempa. Obvykle trvá asi tři roky, než se nová kultura ve stávajícím systému usadí. (FranklinCovey Education (2020): Tým majáku 1: Příprava plánu).

„Lidé se obávají neznáma. Jest pravda, že každé opuštění starého znamená nejistotu - skok do tmy. Avšak kdo chce pomoci sobě a jiným, musí opustit dobré, aby mohl vybojovat lepší. Nesmí držeti pevně vrabce v hrsti jen proto, že je lepší než holub na střeše. Bez odvahy ke změně není zlepšení, a tak není ani blahobytu!“ (Tomáš Baťa, český podnikatel 1876 – 1932).

Jaká je role programu *I ve mně je lídr* při rozvíjení klíčových kompetencí?

Z odpovědí shrnutých do grafů v kapitole 4.4 Lídr a klíčové kompetence vyplývá, že se učitelé domnívají, že pomocí 7 návyků lze rozvíjet všechny klíčové kompetence určené Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy. Osvojení si principů 7 návyků může žákům poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. Pokud by tedy byl program ve škole aktivně využíván, ať už ve speciálně určených hodinách, nebo jako základ pro školní kulturu, mohl by být vhodným vodítkem pro naplnění výstupů úrovně základního vzdělání ve smyslu rozvoje klíčových kompetencí, tedy jako důležitý formativní prvek základního vzdělávání, vytvářející příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhající rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.

I zde je nutné zmínit důležitý aspekt různosti povah, přístupů, uznávaných hodnot, úrovně sociálního citění a podobně. Nejspíš žádný návod nemůže být univerzální a všichni

nejsou připraveni ve stejný čas, práce na sobě potřebuje svůj čas a prostor. Nejen u dětí, ale i u dospělých.

„Účinnou pomocí dítěti nejen rozvíjíme jeho vlastní schopnost řešit problémy, ale opět vlastním příkladem učíme dítě, jak ono může pomáhat druhým. Je velký rozdíl mezi tím, zda problém dítěte řešíme přímo, nebo zda pomůžeme tzv. instrumentálně. Instrumentální pomoc znamená, že poskytneme nástroj, dostatečné množství informací, aby dítě mohlo uspět vlastními silami. Přímá pomoc příliš nepomáhá zlepšit schopnost řešit problémy, nepřináší opravdový zážitek vlastní schopnosti a samostatnosti. V dobrém úmyslu někdy rodiče a učitelé poskytují přemíru přímých návodů. Mnohem lepší je navést dítě k vlastnímu řešení a poskytnout mu při tom oporu.“ (Hoskovcová – Suchochlebová 2009, s. 148).

Závěr

Ukotvení průřezového tématu osobnostní a sociální výchovy jako samostatného předmětu ve stálém rozvrhu všech tříd je v souladu s doporučeními RVP ZV i se smýšlením především třídních učitelů, kteří se v této hodině věnují aktivitám zaměřeným na budování atmosféry ve třídě s důrazem na přátelské vztahy mezi žáky, formování funkčního kolektivu i osobnostní a sociální rozvoj jedinců. Činnosti, volené podle aktuálních potřeb žáků, jsou zaměřené na vzájemné poznávání členů skupiny, podporující sbližování žáků ve třídě, nácvik naslouchání, sdílení názorů a postojů jednotlivců.

Z výzkumu vyplývá, že i přes delší časové období, které uplynulo od počátečního intenzivního seznamování, zanechal program I ve mně je Lídr silný dojem ve všech účastnících víkendových školení a působí i na dodatečně přijímané zaměstnance školy. Původně americký program zaváděný do kultury školy přináší do kolektivu pedagogických pracovníků spoustu výzev. I přes to, že se učitelé vyjádřili ve smyslu, že principy 7 návyků opravdu pomáhají rozvíjet všechny klíčové kompetence uváděné v RVP ZV, v současné době je ve výuce využívá pouze polovina učitelů.

Vzhledem k celkově pozitivním ohlasům na úvodní seznamovací semináře bych doporučila nové intenzivní „synergické zasedání“. Původní absolventi by si oživilí a třeba i znovu navodili prvotní zápal, noví zaměstnanci školy by nasáli atmosféru, kolektiv by se znovu sehrál a stmelil. Domnívám se, že, v kontextu výsledků dotazníkového šetření, program je vhodný k zavedení do základních škol i v České republice.

A ve mně taky?

Téma této práce jsem zvolila z důvodu vlastní silné resonance s programem. Podporující klima celé školy na mě zapůsobilo tak, že jsem se po dvou letech práce asistenta pedagoga rozhodla začít studovat, abych zde mohla nadále setrvat, tentokrát už na pozici učitelky. Což se mi povedlo, učím již čtvrtým rokem. K povinnostem řadového učitele mi hned druhý školní rok přibyla i role třídní učitelky. Díky tomu mám obrovskou šanci osvojováním efektivních životních návyků působit nejen sama na sebe, ale vlastním příkladem i na jednotlivé žáky, fungování kolektivu třídy a následně pomáhat formovat atmosféru celé školy. Je i ve mně lídr?

Seznam použitých informačních zdrojů

Použitá literatura:

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.

COVEY, Stephen R. *7 návyků skutečně efektivních lidí: zásady osobního rozvoje, které změni váš život*. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-241-3.

COVEY, Stephen R. *I ve mně je lídr: jak školy a rodiče po celém světě vedou děti k tomu, aby každé z nich bylo výjimečné*. Praha: FC Czech, 2012. ISBN 978-80-260-3087-4.

COVEY, Sean. *7 návyků úspěšných teenagerů*. Praha: FC Czech, 2013. ISBN 978-80-254-7926-1.

GORDON, Thomas. *Škola bez poražených: praktická příručka efektivní komunikace mezi učitelem a žákem*. Praha: Malvern, 2015. ISBN 978-80-7530-006-5.

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Praha: Grada, 2009. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2206-1.

MASLOW, Abraham Harold. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

VALENTA, Josef. *Učit se být: témata a praktické metody pro osobnostní a sociální výchovu na ZŠ a SŠ*. Vyd. 2. Praha: Agentura Strom, 2003. ISBN 80-86106-10-1.

VALENTA, Josef. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80-239-4908-x.

Příručky FranklinCovey Education (2020):

Tým majáku 1: Příprava plánu

Zavádíme leadership

Vytváříme kulturu leadershipu

Webové stránky:

ABZ.cz: slovník cizích slov - on-line hledání. [online]. Copyright © [cit. 05. 05. 2021].
Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/> [1]

Co je to kurikulum, Národní ústav odborného vzdělávání. [online]. Copyright © 2008
[cit. 12. 07. 2021]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/kurikulum/co-je-to-kurikulum> [2]

Klíčové kompetence v základním vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze 2007.
MŠMT ČR [online]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/10434_1_1/ [3]

Co je leadership a kdo je leader? | CEMI. Online studium MBA a LLM za 1 rok, česky i
anglicky | CEMI [online]. Copyright © [cit. 12. 07. 2021].
Dostupné z: <https://www.cemi.cz/blog/co-je-leadership-a-kdo-je-leader> [4]

RVP ZV 2021 s vyznačenými změnami, Národní pedagogický institut České republiky
(dříve Národní ústav pro vzdělávání). Národní pedagogický institut České republiky (dříve
Národní ústav pro vzdělávání) [online]. Copyright © [cit. 07. 07. 2021]. Dostupné
z: <http://www.nuv.cz/file/4982/> [5]

Školní vzdělávací program - Základní škola Bratří Čapků Ústí nad Orlicí. [online].
Copyright © 2014 Základní škola Ústí nad Orlicí, Bratří Čapků 1332 [cit. 04. 07. 2021].
Dostupné z: <https://www.zsbcuo.cz/svp.htm> [6]

Ústav pro jazyk český. Akademie věd ČR, v. v. i. Naše řeč – Zvyk, návyk, zvyklost. Naše
řeč - Základní informace [online]. Copyright © 2011 [cit. 05. 05. 2021]. Dostupné
z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4119> [7]

Výroční zpráva - Základní škola Bratří Čapků Ústí nad Orlicí. Základní škola Bratří Čapků
Ústí nad Orlicí [online]. Copyright © 2014 Základní škola Ústí nad Orlicí, Bratří Čapků
1332 [cit. 04. 07. 2021]. Dostupné z: <https://www.zsbcuo.cz/vyrocnizprava.htm> [8]

Osobnostní a Sociální Výchova - Odyssea.cz. [online].
Copyright © 2021 Projekt Odyssea, z. s. [cit. 05. 07. 2021].
Dostupné z: <https://www.odyssea.cz/co-je-osv> [9]

Roadshow pro školy. Redirecting... [online].
Dostupné z: <https://www.roadshowproskoly.online/exhibitor/6> [10]

VALENTA, Josef. *Co je cílem hodiny osobnostní a sociální výchovy (OSV)?* Metodický portál RVP - Modul Články [online]. 2010. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/7959/CO-JE-CILEM-HODINY-OSOBNOSTNI-A-SOCIALNI-VYCHOVY-OSV.html/> [11]

VALENTA, Josef. *Deset praktických principů kroskurikulárního přístupu k OSV.* Metodický portál RVP. [online] Praha: VÚP, 2007. Dostupný na: <http://www.rvp.cz/clanek/267/1351> [12]

VALENTA, Josef. *Metody pro výuku osobnostní a sociální výchovy.* Metodický portál RVP - Modul Články [online]. 2010. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9069/metody-pro-vyuku-osobnostni-a-socialni-vychovy.html/> [13]

VALENTA, Josef. *Sociální kreativita/tvořivost a osobnostní a sociální výchova (OSV).* [online] Metodický portál RVP. 2010. Dostupný na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/8481/socialni-kreativita-osobnostni-a-socialni-vychova.html/> [14]

ZAJÍC, Jiří. *Výchova jako dobrodružství.* Metodický portál RVP - Modul Články [online]. 2011. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/N/10989/VYCHOVA-JAKO-DOBRODRUZSTVI.html/> [15]

Národní digitální knihovna pro studenty VŠ:

Erikson, Erik H. (Erik Homburger). *Dětství a společnost.* Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:8c208720-0769-11e4-b1a4-005056827e52>

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1. Dostupné také z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:68f72740-0755-11e4-83c7-005056827e51>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Příklady reaktivního a proaktivního vyjadřování	25
Tabulka 2: Rozdělení činností podle důležitosti a naléhavosti	28
Tabulka 3: 7 návyků neúspěšných teenagerů	34

Seznam grafů

Graf 1.1A: Obsah nově vytvořeného předmětu OSV jsem prostudoval/a předem v:	41
Graf 1.2A: Co se týče plánování cílů hodin OSV, nejvíce mě vystihuje:	42
Graf 1.3A: V hodinách OSV řeším kázeňské problémy žáků.	43
Graf 1.4A: V hodinách OSV řeším absenci žáků.	43
Graf 1.5A: V hodinách OSV se zaměřuji na aktivity podporující formování funkčního kolektivu.	44
Graf 1.6A: V hodinách OSV se zaměřuji na aktivity podporující osobnostně sociální rozvoj jednotlivců.	44
Graf 2.1A: Kde a jak se inspiřuji?	46
Graf 2.2A: Činnosti při OSV zaměřuji na vzájemné poznávání členů skupiny.	47
Graf 2.3A: Činnosti při OSV zaměřuji na hledání shod a rozdílů členů kolektivu.	48
Graf 2.4A: Činnosti při OSV zaměřuji prozkoumávání postojů a hodnot.	48
Graf 2.5A: Činnosti při OSV využívám k nácviku a tvorbě pozitivní zpětné vazby.	49
Graf 2.6A: Činnosti při OSV využívám k rozvoji komunikace a naslouchání žáků.	49
Graf 2.7A: V hodinách OSV pro rozvoj žáků využívám vyprávění příběhů.	50
Graf 2.8A: Vyprávění příběhů využívám k:	50
Graf 2.9A: Při hodinách OSV využívám pro rozvoj žáků hru na role (scénky).	51
Graf 2.10A: Hru na role (scénky) využívám k:	51
Graf 2.11A: Při hodinách OSV vytvářím pro rozvoj žáků kompetitivní situace.	52
Graf 2.12A: Kompetitivní situace využívám k nácviku:	52
Graf 2.13A: Zařazuji skupinové aktivity.	53
Graf 2.14A: Skupinové aktivity zařazuji z důvodu:	53
Graf 2.15A: Zapojuji žáky do:	54
Graf 2.16A: Dodržuji psychohygienu třídy.	54
Grafy 3.1A a 3.1B: Absolvoval/a jsem úvodní seminář k představení programu Lídra v Lednici v červnu 2016?	56
Grafy 3.2A a 3.2B: Absolvoval/a jsem školení firmy FranklinCovey zaměřené na osvojení si Lídra v rovině osobního rozvoje na Orlické chatě U Rampušáka v srpnu 2016?	57

Grafy 3.3A a 3.3B: Absolvoval/a jsem víkendový workshop zaměřený na zavádění programu do školního prostředí v září 2016 v Říčkách v OH?	58
Grafy 3.4A a 3.4B: Absolvoval/a jsem dodatečné proškolení od Týmu Majáku nebo koordinátorky Lídra Kláry Maršíkové?	58
Grafy 3.5A a 3.5B: Využívám knih a tištěných materiálů od FranklinCovey, které mám k dispozici ve škole?	59
Grafy 3.6A a 3.6B: Seznámil/a jsem se s materiály od FranklinCovey v elektronické formě?	59
Grafy 3.7A a 3.7B: Mám informace o tom, že ve škole funguje Tým Majáku.	60
Grafy 3.8A a 3.8B: Mám informace o aktivitách a záležitostech, kterými se Tým Majáku zabývá.	60
Grafy 3.9A a 3.9B Jsem aktivním členem Týmu Majáku.	61
Grafy 3.10A a 3.10B: Zavedení Lídra do naší školy vnímám pozitivně.	62
Graf 4.1A a 4.1B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 1 – Buďte proaktivní rozvíjet:	63
Graf 4.3A a 4.3B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 2 – Začněte s myšlenkou na konec rozvíjet:	64
Graf 4.5A a 4.5B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 3 – To nejdůležitější dávejte na první místo rozvíjet:	64
Graf 4.7A a 4.7B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 4 – Myslete způsobem výhra - výhra rozvíjet:	65
Graf 4.9A a 4.9B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 5 – Nejdříve se snažte pochopit, potom být pochopeni rozvíjet:	65
Graf 4.11A a 4.11B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 6 – Vytvářejte synergii rozvíjet:	66
Graf 4.13A a 4.13B: Dle mého názoru pomáhá Návyk 7 – Ostřete pilu rozvíjet:	66
Graf 4.15A a 4.15B: Principy 7 návyků využívám i ve svých dalších vyučovacích předmětech.	67
Graf 4.16A a 4.16B: Do svých předmětů nejčastěji zapojuji:	67

Seznam příloh

Příloha A - Tabulky

Příloha B - Dotazník pro třídní učitele.

Příloha C - Dotazník pro netřídní učitele 1. a 2. stupně, asistentky pedagoga a vychovatelky školní družiny.

Příloha A - Tabulky

Tabulka 1.7A: Čemu se při OSV věnuji nejčastěji?

Tmelení třídního kolektivu, propojování praxe s teorií, zvyky a tradice, rodina, třídní pravidla.

Pracujeme na tom, aby nám ve škole bylo spolu dobře.

Hry v kolektivu.

Tématu, které je vyhlášené na daný týden. K tomu přizpůsobují metody a techniku. Nastavujeme si týdenní formy práce.

Aplikaci programu "I ve ..." do běžného života třídy, jednotlivců.

Cíle, plány, třídní lídři.

V poslední době spolupráci mezi žáky ve škole a nemocnými spolužáky.

Vztahy ve třídě.

Formování funkčního kolektivu.

Povídání o víkendu, svátky daného měsíce např. sv. Martin.

Hry pro tvorbu třídního kolektivu, situační hry, komunikační kruh.

Osobní rozvoj, hry v kolektivu.

Mezilidské vztahy.

Týmové hry.

Společným hrám.

Aktuálním situacím, otázkám a "problémům" třídy.

Sdílení zážitků a pocitů v různých životních situacích.

Vzájemné sdílení zážitků z víkendu, čtení z knihy 7 návyků šťastných dětí.

Povídání.

Rozvoji osobnosti.

Zpětná vazba k proběhlému týdnu.

Povídání, naladění.

Materiály FC.

Vyprávění zážitků.

Lídr.

Atmosféře kolektivu.

Tabulka 1.8A: Čemu se při OSV věnuji nejraději?

Zvyky a tradice, třídní kolektiv.

Hrám na osobnostní a sociální rozvoj - párovým či skupinovým.

Hry v kolektivu.

Co se ve třídě daří. Jaká pravidla se nám osvědčila.

Těžko se mi takto odpovídá. Zajímá mě, jak se vyvíjí pohled dětí na dané téma v průběhu času (let).

Stmelování kolektivu.

Komunikaci na téma, které je zrovna ve třídě aktuální, relaxačním masážím ve dvojicích, na které se děti vyškolily v první třídě a všemu, na co není v jiných hodinách čas.

Pochvalám.

Inspirujícím příběhům např. z knihy Kamarádi nad zlato.

Vzájemnému naslouchání a sdělování osobních zážitků během víkendu.

Situační hry.

Osobní rozvoj, hry v kolektivu.

Sebepoznávání.

Rozhovory dle témat žáků.

Společným hrám, které utužují kolektiv.

Utužování vztahů v kolektivu.

Hraní v rolích.

Čtení z knihy 7 návyků šťastných dětí, čtení z knihy Žabák Ferda a jeho mouchy.

Poznávací aktivity.

Vyjádření názoru žáků.

Výčet úspěchů jednotlivců za uplynulý týden - každý za sebe.

Vyprávění.

Strom 7 návyků.

Objevování nových zážitků.

Návyky.

Povídání žáků.

Tabulka 1.9A: Čeho se při hodinách OSV snažím dosáhnout?

Tmelení kolektivu, opakování třídních pravidel.

Porozumění sobě i ostatním, pohodě ve třídě.

Stmelení kolektivu.

Vzájemné komunikace. Naslouchání žákům.

Dobrého pocitu ze společně prožitého času, praktického použití toho, co si říkáme.

Aby ve třídě bylo příjemné klima a děti se do školy těšily.

Spolupráce a dobré atmosféry.

Funkčnost kolektivu.

Stmelování kolektivu třídy.

Vzájemného naslouchání a respektování při mluveném projevu.

Aby se žáci naučili naslouchat, komunikovat s druhým a druhého respektovat.

Sebepoznání žáků, funkční kolektiv.

Vzájemného porozumění, spolupráce, pochopení, odpovědnost sami za sebe.

Přátelské atmosféry ve třídě.

Větší komunikace mezi žáky.

Dobrych vztahů mezi dětmi v kolektivu.

Porozumění žáků svým prožitkům a potřebám, chápání druhých a jejich potřeb, spolupráce.

Vzájemné sdílení zkušeností, motivace k pochopení 7 návyků a řízení se jimi.

Vstřícné atmosféry.

Spolupráce.

Dobrého naladění.

Sladění se po víkendu, naladění na třídu, pěkné atmosféry, povzbuzení.

Ujasnění a zvnitřnění návyků.

Aby děti mluvily.

Osvojení návyků.

Přátelské atmosféry.

Tabulka 1.10A: Na co mi při hodinách OSV nezbývá čas?

Aktivity venku.

Co se ukáže jako problém, hned řeším.

Nevím, snažíme se obsáhnout vše potřebné.

Řeším si, kdykoli je co potřeba.

Nic mě nenapadá, protože na 1. stupni je možné propojit OSV s dalšími předměty.

Většinou stihnu vše, co mam v plánu.

Na dopravní výchovu.

Vše stíháme.

Na podrobnější zážitky žáků z víkendu.

Snažím se vždy si čas udělat.

Tím, že se vždy v této hodině testujeme, občas nás nezbývá čas na různé hry pro tvorbu kolektivu a situační hry.

Individuální pohovory.

Na dopravní výchovu.

Někdy nedostatek času kompenzujeme v dalších předmětech Prv, Hv, Vv, Čj, kterých se rozvoj kompetencí také týká.

Zvládáme vše, co potřebujeme.

Někdy povídání.

Chodit ven.

Všechno stíháme, uděláme si čas i v jiných předmětech.

Doženeme v jiných hodinách.

Díky umístění rozvrhu si můžeme délku přizpůsobit, abychom stihli vše.

Tabulka 3.1.1A: V úvodním semináři mě zaujalo:

Třídní učitelé

Myšlenky pro seberozvoj.

Že to co lídr je, už máme zavedené.

Spíše zaskočilo vše.

Možnost, že by měla škola společný směr.

Tabulka 3.1.1B: V úvodním semináři mě zaujalo:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Shoda s mým životním postojem.

Strom 7 návyků.

Jasná definice pro všechny zúčastněné strany- žáky + zam. školy, jen rodiče pokulhávají.

Prezentace lektora o vztazích a odpovědnosti žáků za sebe a své jednání.

Formování vztahů, mezi pedagogem, žáky a mezi nimi.

Praktičnost, použitelnost v běžném životě.

Obava před vnucováním osobnostně rozvojového programu.

Že už se to ve škole děje, teď se to pojmenovalo.

Tabulka 3.2.1A: Pro osobní rozvoj z Lídra využívám:

Třídní učitelé

Literaturu.

Výhra - výhra, ostření pily, synergie.

7 návyků.

Knihu F. Covey pro teenagery (dá se dobře použít i pro menší děti).

7 návyků.

Synergii.

7 návyků.

Všech 7 návyků.

Knihy 7 návyků skutečně efektivních lidí.

Ostření pily - důležitost odpočinku.

Tabulka 3.2.1B: Pro osobní rozvoj z Lídra využívám:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Asi se stále nejvíce snažím Ostřit (stále tupější) pilu.

Návyk 7- nezapomeneme dbát o sebe (ostřete pilu), návyk 5 - Nejdříve pochopit, potom být pochopena, návyk 1 - odpovědnost máš ty (buďte proaktivní).

Strom 7 návyků.

2. a 3. Návyk.

Mám svou odpovědnost - návyk č. 1, dělat práci tak, aby všichni zúčastnění byli spokojeni - návyk č. 4 a pečuji o své tělo a duši - návyk č. 7.

Musím se chovat tak, aby na mě blízcí měli vzpomínky, které si přeji.

Vše, jde podle mě o smysluplné principy snadno využitelné v běžném životě.

7 návyků.

Přijmutí návyků nejen v osobním, ale i profesním životě.

Průběžně využívám všech 7 návyků.

Vyjádřit svůj názor a snažit se ho prosadit.

Vyjádřit svůj názor a stát si za ním.

Proaktivnost - když se mi něco nelíbí, ozvu se s vlastním návrhem.

Ostření pily, lépe si obhájím čas pro sebe a případné lenošení.

Myšlenku, že každý se může rozvíjet.

Tabulka 3.3.1A: Zaujalo mě:

Třídní učitelé

Plánování v různých oblastech - práce, rodina, pro sebe.

Skupinové aktivity.

Možnosti využití ve škole.

Okolí a Orlické hory.

Společné využití programu, možnost jít příkladem.

Ujasnila jsem si fakt, že se dá na tomto programu nalézt hodně kladných věcí, které lze jednoduše aplikovat do osobního života, nezávisle na tom, čím člověk je, co dělá, jaký má věk.

Zakoupila jsem si vlastní knihu.

Tabulka 3.3.1B: Zaujalo mě:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Jednoduchost a snadná uchopitelnost pro všechny věkové kategorie.

Posun z roviny osobního rozvoje do profesního.

Použitelnost i pro nejmenší děti.

Prostředí a komunikace v rámci kolektivu.

tendence přehození odpovědnosti za vzdělání na jednotlivce.

Tabulka 3.4.1A: Zaujalo mě:

Třídní učitelé

Stručnost a jasnost programu.

Strom sedmi návyků – neznala jsem jej.

Podobnost s dalšími metodami.

Velká využitelnost, možnost přizpůsobení téměř všem situacím ve škole i mimo ni.

Využití jak v zaměstnání, tak v osobním životě.

Všestrannost programu.

Tabulka 3.4.1B: Zaujalo mě:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Smysluplný popis, strom návyků, přehledné, uspořádané, jednoduché, přítom funkční.

Jednotlivé návyky jsou jistě využitelné a inspirativní jak v osobní rovině, tak i pro žáky.

Materiály jsem prostudovala sama, zaujal mě způsob propagace, barevnost, názornost.

Jak všechno souvisí se vším.

Poměrně zábavná forma, množství materiálů, přehledné publikace.

Zkušenosti kolegyň.

Možnost aplikace v osobní rovině, nejen ve škole.

Strom 7 návyků.

Nadšení přednášející.

Sladění programu napříč celou školou.

Nic, mnoho materiálu k naprosto běžným věcem.

Využití i v soukromém životě, přenositelnost domů.

Tabulka 3.11A: Jako výhodu programu vnímám:

Třídní učitelé

Kdo tímto stylem přemýšlí, dokáže si pak věci zařadit a pojmenovat.

Klasická přísloví přenesená do příběhu pro děti, pro lepší porozumění.

Ucelení názvosloví, společný směr.

Množství materiálu k samostudiu.

Vedení žáků k odpovědnosti za své rozhodnutí, vedení ke spolupráci, uznání a naslouchání druhých.

Pozitivní pohled a proaktivita nás všech.

Návod pro efektivnější učení, komunikaci, vztahy, ...

Líbí se mi hodina OSV, kterou si mohu ve třídě přizpůsobit danému kolektivu.

Uceleně nazvané návyky, které běžně používáme.

Žáci mohou rozvíjet své kompetence jako je například spolupráce.

Ujednocení pojmů, ujasnění směru.

V tom, že každý žák může být lídrem v něčem, co umí, zná, čemu rozumí.

Že všichni víme, o co nám jde.

Máme důvod se potkat.

Některé body na stromě návyků.

Celá ta věc je něco, co už tady před Lídrem v české společnosti dávno bylo. Všechny tyto zásady nás rodiče učili, když nás vychovávali. Proto nevím jakou výhodu sem mám napsat.

Osobní rozvoj, práce na sobě, spolupráce.

Čas určený pro práci s kolektivem.

Možnost nahlížet na různé situace podobně, nacházet řešení, která jsou pro většinu přijatelná.

Využití i v běžném osobním životě.

Všestrannost.

Možnost práce každý na sobě stejným směrem.

Tabulka 3.11B: Jako výhodu programu vnímám:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Pojmenování činností a aktivit, které by měly být samozřejmostí.

Navázání bližších vztahů, možnost spolupráce s partnerskými školami.

Jednoduchost, přehlednost.

Osobnostní rozvoj.

Aktivní tvorba vlastního života.

Možnost rozvíjení žáků s přesahem do jejich osobního života, nastavení hodnot.

Základní myšlenky utříděné do přehledných kroků (návyků).

Přehledné seznámení s návyky, které člověku pomohou zvládnout různé životní situace.

Porady můžeme nazvat "synergií" a užít si je jako večírky.

Že je společný pro všechny zaměstnance.

Všech 7 návyků.

Prohlubování vnímání žáků, nebát se vystupovat.

Všichni víme, o čem je řeč.

Množství materiálů, přehlednost, použitelnost, pracovní listy.

Jasná definice cílů, kam směřovat nejen s pedagogy ale společně s žáky.

Společné cíle.

Připraví děti na život.

Strom 7 návyků - vyvěšení ve škole, vizualizace.

Body č. 2, 3 a 4.

Jednoduchý provázaný systém přenositelných hodnot. Využití při hodinách OSV.

Rozvíjí u dětí návyky, na které by při běžné výuce nebyl čas.

Větší sounáležitost, uvědomění si vlastní hodnoty a potřeb.

Ucelená koncepce, která má smysl.

Děti se více zapojí do svého vlastního procesu vzdělávání, jsou více zodpovědné samy za sebe.

U některých žáků zvýšení sebevědomí, snahu pomáhat, být přátelský, všímavý, zodpovědný.

Jednotnost sboru.

Veřejně vyslovený směr myšlení ředitele.

Vzájemná komunikace s dětmi a kolegy, navazování bližších vztahů. Spolupráce se školami se stejným programem.

Pořádání akcí školy.

Žáci se naučí plánovat, více spolupracují, mohou být empatičtí, naslouchají spolužákům, ...

Ucelenost pro všechny zúčastněné.

Tabulka 3.12A: Jako nevýhodu programu vnímám:

Třídní učitelé

Povinnost.

Násilná ideologie.

Anglická verze, pojmosloví.

Cizí názvy.

USA - původ vzniku.

Násilné tlačení některých vyučujících do programu. Vše s rozumem.

Uchopení celého obsahu Lídra jak u učitelů, tak u žáků.

Amerikanismy.

V tom, že spousta lidí vnímá program jako něco úplně nového. Přitom si v něm každý může najít to své a může ho začít běžně využívat ve svém životě i ve výuce.

Ne všem to „sedlo“.

Nevyrovnaný postoj kolegů.

Nelze vždy uplatnit.

Velkou nevýhodou je podle mě pojmenování všeho v programu, protože děti tomu nerozumí. Kdybychom to nechali tak jak to známe my, kteří jsme normálně vychovaní, bylo by to dětem lépe srozumitelné.

Nedostatek času na sebevzdělávání, chtěla bych si ještě rozšířit obzory.

Cítím tam vliv věcí, které jsou více poplatné situaci a lidem žijícím v Americe.

Žádnou nevýhodu nesleduji.

Opadnutí intervence ze strany vedení školy.

Tabulka 3.12B: Jako nevýhodu programu vnímám:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Mnohé postupy již s dětmi děláme, jen je máme přejmenovat podle Franklina

Někdy cizí názvy.

Nevím, moc toho o programu nevím.

Příliš mnoho „amerikanismů“.

Nevím, nevýhody zatím nevidím.

Někdy nucená aplikace Lídra tzv. „na krev“.

Nejednotný názor vyučujících na program.

Někdy je synergických akcí až moc.

Prezentaci původních návyků v americkém prostředí.

Hodně odborné terminologie.

Americké názvy, že jsem se zapojila později, nemám tolik zkušeností.

Spíš nevýhoda pozdějšího nástupu do školy a pouze dodatečné proškolení, neúčast na víkendových workshopech.

Těžko počestitelné amerikanismy v názvech, které nejsou pozitivně vnímány aktéry zapojenými do programu.

Na programu samém nevidím nevýhody.

Příliš mnoho akcí školy, zasahují do osobního života.

Body 6 a 7 - příliš obtížně uchopitelné.

Malá informovanost nových učitelů.

Zatím nevím.

Vadí mi malá odezva mezi žáky druhého stupně.

Nemyslím si, že je to proveditelné na druhém stupni ZŠ.

Často se pracuje a pozornost je věnována jen aktivním.

Někdy je toho až moc.

Málo podkladů pro přímou práci.

Mnohé věci a postupy děláme, jen tady jsou nazývané jinak. Po Americkou. Jsou nám vnucovány cizí výrazy, pro děti nepochopitelné. Proč „ostřit pilu“, „být proaktivní“?

Někdy je akcí školy moc.

Nucený program, pořádání zbytečných akcí, spousta času.

Tabulka 4.2A: Osvojením si Návyku 1 žák získá:

Třídní učitelé

Udělat krok k tomu, abych něco změnil, vylepšil.

Pracovní morálku.

Odvahu se ozvat.

Odpovědnost za své činy a rozhodnutí.

Radost ze svého úsilí. Poznání, že já jsem ten, kdo může mnohé změnit a uskutečnit.

Pocit vlastní odpovědnosti.

Možnost být za své činy a jednání zodpovědný.

Pocit vlastní důležitosti a hodnoty.

Odvahu do života, sílu, vlastní nohy, pocit odpovědnosti.

Smysl pro aktivitu.

Odpovědnost sám za sebe.

Snahu hledat a rozvíjet vlastní možnosti, nebýt pasivní ve vlastním životě.

Vlastní iniciativou dosáhnout toho, o co má zájem o, dají se činy do pohybu.

Odvahu se vyjádřit - je dobré říct svůj názor.

Tabulka 4.2B: Osvojením si Návyku 1 žák získá:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Motivace, odpovědnost.

Aktivní přístup k životním situacím.

Dovednost aktivně se zapojovat ve svém okolí, nečekat, že za mě někdo něco udělá.

Schopnost rozhodnout o vhodném postupu.

Žák získá lepší komunikační dovednosti.

Sám se zajímá a může s tím uspět.

Sebevědomí.

Být proaktivní - převzetí iniciativy a zodpovědnosti za svoje jednání.

Dítě se naučí zodpovídat za své chování, za své jednání.

Odpovědnost za vše činy.

Že všechno co dělá, tak dělá z vlastní vůle a pro sebe.

Schopnost samostatného rozhodování.

Schopnost řešit problémy včas, být aktivní.

Odpovědnost za své jednání.

Má vliv na všechny složky osobnosti.

Tabulka 4.4A: Osvojením si Návyku 2 žák získá:

Třídní učitelé

Dovednost plánovat, promyslet si smysl dané činnosti.

Plánovat si čas.

Plánování, důležitost přemýšlení.

Organizační schopnost.

Učí se plánovat a promýšlet svoji životní cestu.

Povědomí o žebříčku hodnot.

Možnost vidět, co dotyčný chce a čeho chce dosáhnout.

Přehled a zamyšlení se nad sebou.

Odstup, čas na rozmyšlenou.

Plánování.

Vize do života, plánování, plnění cílů.

Plánovat a využívat zdroje.

Vše promyslí, než se zbrkle pustí do práce.

Ujasnění si, kam jdu.

Tabulka 4.4B: Osvojením si Návyku 2 žák získá:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Harmonogram, rozvrhnout si činnost.

Vím, proč něco dělám a čeho chci dosáhnout.

Dovednost vidět k výsledku práce, hledět kupředu.

Nadhled a plánování postupů.

Žák si dokáže rozvrhnout školní povinnosti.

Uspořádá si čas.

Odpovědnost.

Důležité je vědět, k čemu člověk směřuje a ví, proč věci dělá.

Dokáže zhodnotit situaci.

Naučí se plánovat, myslet dopředu.

Vlastní zpětná vazba. Myslet na následky.

Aby něčeho dosáhl, musí mít své sny. Vytvoří si plán, jak se k vytýčenému snu přiblížit a zrealizovat ho, aby se sny splnily.

Smysl pro povinnosti.

Schopnost naplánovat si práci.

Naučit se plánovat.

Tabulka 4.6A: Osvojením si Návyku 3 žák získá:

Třídní učitelé

Ujasnit si priority a řídit se tím. Seřadit si žebříček hodnot.

Rozlišit důležitost úkolů.

Povědomí o žebříčku hodnot.

Schopnost rozhodování o důležitosti úkolů/činností.

Hledání a rozlišení co je pro jeho život důležité.

Povědomí o prioritách.

Možnost naučit se plánovat.

Umět si vytvořit plán.

Udělat si plány.

Dělat teď, co je nejdůležitější, ostatní nechat na potom. Odložit to, co je lákavé ale ne důležité.

Ujasnit si vlastní priority.

Co je důležité, se uskuteční jako první, dává přednost tomu, co je potřeba udělat hned bez odkladu.

Ujasnění si, čeho chce dosáhnout.

Tabulka 4.6B: Osvojením si Návyku 3 žák získá:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Priority.

Najít priority.

Dovednost rozlišovat důležitější věci od těch méně důležitých.

Nejdřív práce a potom zábava, že není nutné se zabývat malichernostmi.

Žák si uvědomí, co je pro něho podstatné.

Důležitost režimu.

Přehled.

Naučit se upřednostňovat důležitější věci před těmi méně důležitými.

Odpovědnost.

Pomáhá nastavit si priority.

Utřídit si co je důležité a co není.

Žák je veden k rozpoznávání důležitých a nedůležitých věcí.

Pochopení socializace.

Schopnost určit si priority.

Umět si zvolit a vybrat priority.

Má vliv na všechny složky osobnosti.

Tabulka 4.8A: Osvojením si Návyku 4 žák získá:

Třídní učitelé

Všichni můžeme být spokojeni a vyjít jako vítězové.

Naučí se spolupracovat.

Jiný způsob myšlení.

Úctu k ostatním, toleranci jejich vlastností a respektování se navzájem.

Všichni jsou důležití a můžeme se dohodnout.

Možnosti spolupráce.

Možnost nahlédnout i na jiné řešení: $1+1 = \dots$

Komunikaci, snahu domluvit se, otevřít se a nebát se přemýšlet jinak.

Méně hádek a konfliktů.

Každý může získat.

Naučit se umění tolerance, hledání toho, co nás spojuje.

Uvědomění si, že není poražený ani výherce, nikdo neodejde poražený.

Pozitivní pohled na život - nikdo nemusí prohrávat.

Tabulka 4.8B: Osvojením si Návyku 4 žák získá:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

I když nejsem vítězem, byl pro mě i neúspěch posunem.

Není potřeba, aby jeden prohrál a jeden zvítězil.

Dovednost vidět i ve vlastních chybách a v neúspěchu možnost dalšího růstu a rozvoje, chybami se člověk učí.

Když myslím pozitivně, ono to dopadne dobře, když to nedopadne- tak si najdu pozitivní dílčí věc.

Žák si uvědomí, že každý může získat.

Snažit se přemýšlet a najít shodu, lepší než kompromis.

Chut' do plánování.

Umění se domluvit a přijmout výsledek jednání, který může vyhovovat všem. Už jen pro lepší pocit.

Při plnění úkolů je odměnou dobrý výsledek.

Tomuto ještě úplně nerozumím, nastuduju!

Zjištění, že nejlepší je, když obě strany získají.

Rozvíjí u žáků pocit sounáležitosti a odpovědnosti.

Osobité hledání místa ve společnosti.

Schopnost najít kompromis.

Když se něco nepovede, může to žáka posunout dál, neúspěch neznamená úplnou prohru.

Má vliv na všechny složky osobnosti.

Tabulka 4.10A: Osvojením si Návyku 5 žák získá:

Třídní učitelé

Dovednost naslouchat a formulovat svoje myšlenky. Rozvoj schopnosti empatie.

Naučí se naslouchat a komunikovat.

Schopnost naslouchání.

Schopnost naslouchání a pochopení, že každý člověk může mít jiný názor.

Jak postupovat při řešení problémů a komunikaci s lidmi.

Trpělivost s druhými, schopnost upozadit se.

Možnost druhé více ovlivnit, pokud jim budu nejprve naslouchat.

Komunikaci, trpělivost.

Méně konfliktů.

Umění naslouchat.

Umění naslouchat, chovat se empaticky a s porozuměním.

Pochopí o čem je řeč, pochopení souvislostí a vzájemné dorozumění bez vytváření domněnek.

Naslouchání.

Tabulka 4.10B: Osvojením si Návyku 5 žák získá:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Naslouchej, přemýšlej, pak mluv a konej.

Omezení nedorozumění a konfliktů.

Dovednost být ohleduplní a chápaví k těm druhým.

Naslouchat a vcítit se do druhého- empatie.

Žák se naučí naslouchat.

Méně se hádat.

Trpělivost.

Představu o tom, že po pochopení problému může být pochopeno i nastavené řešení.

Naslouchání ostatních.

Vede k vzájemnému porozumění, empatii.

Důležitý bonus do komunikace a vztahů.

Žáci se učí více empatickému citění.

Občanské kompetence si žáci ZŠ uvědomují minimálně, nahodile.

Schopnost respektovat druhé.

Umění naslouchat, být empatický, pochopit ostatní.

Má vliv na všechny složky osobnosti.

Tabulka 4.12A: Osvojením si Návyku 6 žák získá:

Třídní učitelé

Radost ze spolupráce.

Vnímat své okolí, komunikovat s ostatními.

Chut' sdílet.

Možnost naopak naslouchat a vidět jiné řešení nebo jiný pohled na věc.

Chut' do spolupráce.

Důvody se sejít, chut' spolupracovat, zajímat se o jiné pohledy na věc.

Umět spolupracovat.

Dva je více než jedna, spolupráce přináší výsledky.

Socializaci, společné napojení na týmovou spolupráci.

Důležitost spolupráce.

Tabulka 4.12B: Osvojením si Návyku 6 žák získá:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Společně to půjde lépe, spolupráce.

Úžasný pocit souznění.

Dovednost vytvářet pozitivní prostředí ve vztazích kolem sebe, vnímat druhé a být k nim vstřícný.

Spolupracovat s kýmkoliv "víc hlav, víc ví".

Žák se naučí ocenit význam spolupráce.

Užívat si společný čas.

Nové nápady.

Společně řešit látku.

Vede ke spolupráci, která všechny posouvá dopředu.

Společná práce je efektivnější.

Uvědomění si vlastních kvalit a nedostatků, začlenění do kolektivů, který, pokud spolupracuje, tak každý jedinec ho může něčím obohatit.

Smysl pro spravedlnost

Schopnost pracovat v týmu.

Učit se skupinovou práci, spolupráci.

Má vliv na všechny složky osobnosti.

Tabulka 4.14A: Osvojením si Návyku 7 žák získá:

Třídní učitelé

Harmonii - povinnosti vyvážit odpočinkem.

Myslet i na sebe, ve volném čase se věnovat tomu, co mně baví.

Důležitost odpočinku a využití volného času.

Radost ze svého úsilí.

Možnost být silnější, lepší a pracovat na sobě samém.

Povědomí o důležitosti kvalitního trávení volného času, vědomý odpočinek.

Důležitost volného času, koníčků, odpočinku.

Umět pečovat o sebe - tělo, mysl a duši.

Když nemohu pomoci, tak aspoň neškodím. Odpovědnost sám za sebe a své skutky.

Vlastní seberealizaci, relaxaci, uvolnění sebenaplnění, prevenci před vyhořením.

Důležitost odpočinku.

Tabulka 4.14B: Osvojením si Návyku 7 žák získá:

Netřídní učitelé, AP, vychovatelky

Myslet sám na sebe, priority, komunikace.

Myslet na sebe a své zdraví, jako celek.

Rozvíjet v co nejvyšší možné míře své znalosti a dovednosti, na základě všech svých možností a schopností.

Najít čas pro sebe, umět relaxovat.

Žák si uvědomí význam vyváženého života.

Odpočinitý lépe přemýšlí i pracuje

Jakmile člověk zapomene na sebe a své zájmy a koníčky, je s ním i jeho přáteli konec.

Být spokojený a šťastný znamená mít úspěchy v dalších činnostech.

Rovnováhu mezi povinnostmi a zábavou.

Návyk na seberozvoj a sebezdokonalování.

Učí se umění mít v rovnováze učení a odpočinek.

Prosazování své pravdy.

Vyvážení mezi učením a odpočinkem.

Naučit se relaxovat, odpočívat, myslet na sebe.

Má vliv na všechny složky osobnosti.
